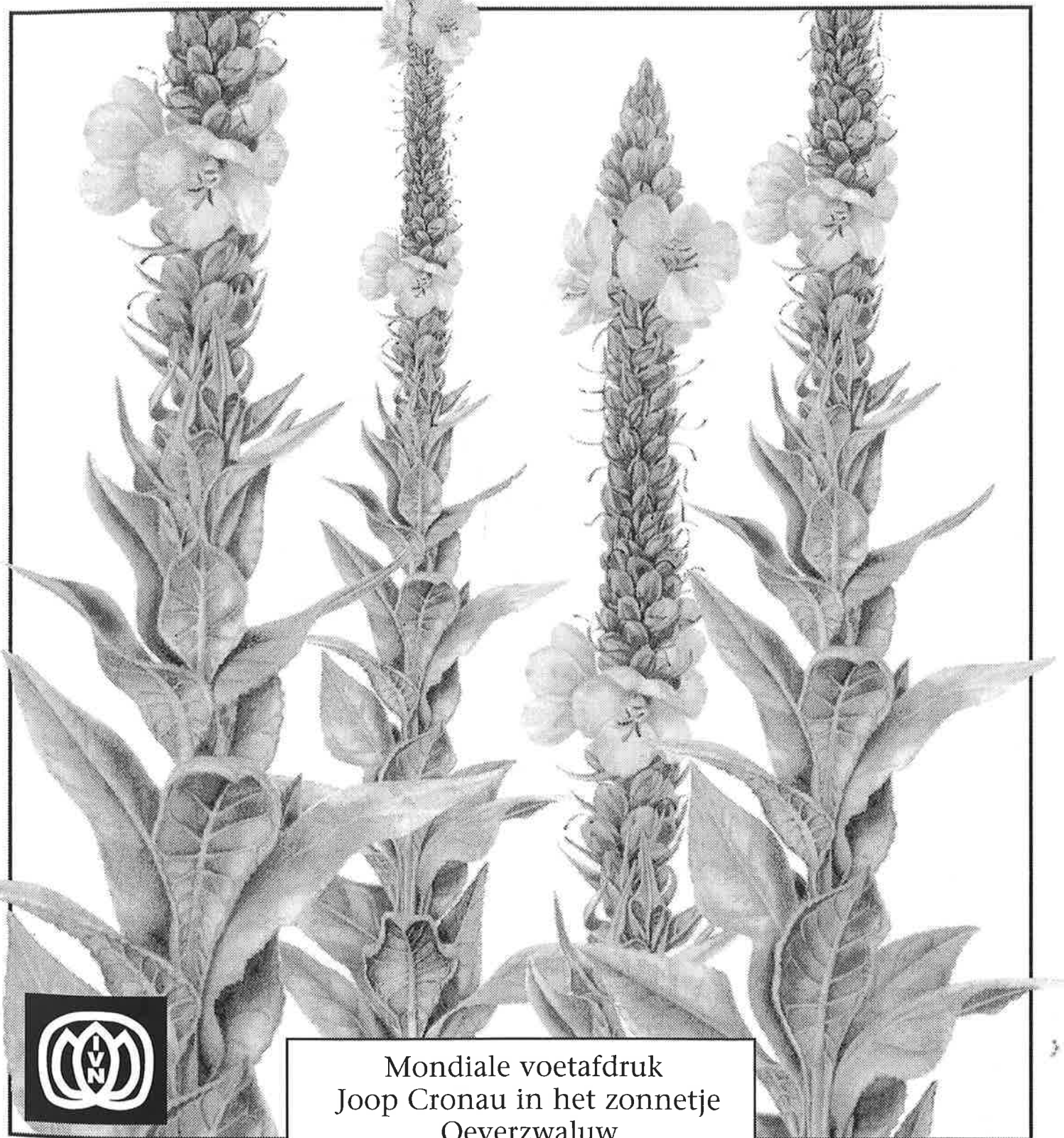


DE TOORTS

59

December 2002, 20e Jaargang

Contactblad van het IVN afdeling Zuid-Kennemerland



Mondiale voetafdruk
Joop Cronau in het zonnetje
Oeverzwaluw
Bloedspatjes van de Wolfspoot

IVN Zakelijk

De Toorts is het contactblad van het IVN, afdeling Zuid-Kennemerland. Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen. Meer dan 16.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

De sluitingsdatum voor het volgende nummer is 1 maart 2003.
Zo mogelijk de kopij digitaal aanleveren bij laterveer.misset@hetnet.nl.

Bestuur van de afdeling Zuid-Kennemerland

Waarnemend voorzitter:

Jonne Misset
Junoplantsoen 73
2024 RM Haarlem, tel. 023-5274950
e-mail laterveer.misset@hetnet.nl

Secretaris:

Joanne Warmerdam,
Marnixstraat 75^{rood}
2023 RB Haarlem, tel. 023-5250406
e-mail j.c.w@planet.nl

Penningmeester:

Kees Hulsman
Bloemveldlaan 19
2015 HB Haarlem, tel. 023-5440225
e-mail ivnzk@hotmail.com

Leden:

Linda van Bakel
Bleekenbergplein 14
2023 WJ Haarlem, tel. 023-5258190
e-mail lindavanbakel@planet.nl

Dick Saher
Roerdompstraat 47,
2025 CM Haarlem, tel. 023-5370024
e-mail DickSaher@hotmail.com

Erelid:

Joop Cronau

Coördinatoren werkgroepen:

Excursies:

Linda van Bakel, 023-5258190
lindavanbakel@planet.nl

Publiciteit:

Marc van Schie, 023-5351239
marcmargriet@hetnet.nl

Groene Winkel:

Cock Meijer, 023-5247437
c.b.mmeijer@freeler.nl

Cursussen:

vacature

Kinderen:

Wil Stumpe, 023-5374168

Tentoonstellingen:

Cora Miltenburg, 020 - 6136732
cora.judith@zonnet.nl

De Toorts

Jonne Misset, 023-5274950
laterveer.misset@hetnet.nl

Lezingen:

vacature

Webmaster:

Huib Koel

Materiaalcoördinator:

Leo v/d Brugge,
Gen. Bothastraat 91, 2021 JS
Haarlem, tel. 023-5261584

De jaarbijdrage voor leden en donateurs is € 14,50 en kan gestort worden op girorekening 5007954 t.n.v. IVN afd. Zuid-Kennemerland. Leden ontvangen tevens 'Mens en natuur' van het landelijk IVN.

Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.myweb.nl. Het e-mailadres van het IVN Zuid-Kennemerland is ivn@ivn.myweb.nl.

Inhoud

IVN Zakelijk	2
Colofon	2
Van de redactietafel	3
Waterhoen	3
Bestuur.com	4
Bee-at-home wint prijs	4
Spaarnwouder strandwal: monument	4
Verwend op Westerheide	5
X Paddenactie	6
Digitaal milieunieuws	6
Nieuwjaarsbijeenkomst	6
Natuurclub Casca	7
IVN-jubileum	7
Oproep hulp bij Toorts	7
Wintersilhouet	8
Vogeltje wat zing je toch?	9
Oeverzwaluw (vervolg)	10
Joop Cronau in het zonnetje	11
Kattebelletje	11
Bloedspatjes van de Wolfspoot	12
Nieuwe Natuurgidsencursus	12
Zien	13
Kinderhoek	14
Van de leestafel	15
Eetbare kruiden	16
Is er nog wat te doen?	16
Landgoederen: Velserbeek	17
De Nationaal Park Puzzel	19
Mondiale voetafdruk	21
Activiteitenprogramma	23

Colofon

Druk

Paswerk Grafisch, Cruquius

Papier

De toorts wordt gedrukt op 100% zuurvrij en chloorvrij papier.

Opmaak en vormgeving

Leo Determann

Ledenadministratie:

Kees Hulsman,
Bloemveldlaan 19,
2015 HB Haarlem, tel. 023-5440225

Redactie De Toorts:

Yvonne Beerthuizen, Dineke Colpa,
Marisca v/d Eem, Theo Litjens en
Jonne Misset
p/a Junoplantsoen 73,
2024 RM Haarlem,
tel. 023-5274950,
e-mail laterveer.misset@hetnet.nl

Distributie De Toorts

Tijdelijk via het redactie-adres;
zie hierboven.

Van de Redactietafel

Verheugend is het feit dat de redactie van De Toorts is versterkt, want maar liefst drie nieuwe redactieleden hebben hun medewerking toegezegd. Versterking was hard nodig, want daartegenover was er ook sprake van verzwakking (helaas) door ziekte en bejaardheid in de bestaande formatie. Ik zal de nieuwe redactieleden aan u voorstellen:

Te beginnen met Marisca van der Eem, oudste in IVN-jaren, maar jeugdig van hart en vol elan om werk voor De Toorts te gaan verzetten. Zij heeft jarenlang de tentoonstellingswerkgroep geleid, was vele malen IVN-gids en zij mocht een onderscheiding in ontvangst nemen van de gemeente Heemstede voor haar werk in het kader van natuur en milieu. Marisca is bezig met voorbereidingen voor een eigen rubriek. We verklappen alleen dat het leuk is en echt des IVNs.

Met geheel andere ervaringen op maatschappelijk gebied toegerust is Dineke Colpa. Recent IVN-lid geworden en dientengevolge wat bescheiden ten aanzien van de vraag



wat haar inbreng voor De Toorts kan zijn. Maar na een tweetal vergaderingen waaraan zij deelnam, kreeg de redactie het vertrouwen dat zij wel degelijk een goede inbreng zal hebben. Zij vindt het leuk om onze 'reizende reporter' te zijn.

Dan Leo Determann. Hij is al een aantal jaren IVN-lid, heeft de gidsencursus met succes afgesloten, is een begaafd tekenaar, maar hij is in de redactie bovenal welkom vanwege zijn inbreng op grafisch gebied: een onmisbare factor in de organisatie van De Toorts. Leo heeft reeds een proeve van bekwaamheid laten zien met de opmaak van de vorige Toorts. Natuurlijk hadden wij last van wat kinderziektes, maar die zijn er om

overwonnen te worden. Wij hebben al menig enthousiaste reactie op de 'nieuwe' Toorts vernomen. Wij wensen de nieuwe redactieleden veel succes met hun toekomstige werk voor De Toorts en zijn ervan overtuigd dat het een vruchtbare en gezellige samenwerking zal worden.

Ons redactielid Yvonne Beerthuizen is gelukkig weer thuis en knapt langzaam op. Wij hopen dat zij over niet al te lange tijd weer een aardig verhaal voor onze Toorts kan schrijven. Ook Hennie Kenselaar is weer helemaal op de been. Zij wil echter niet meer de verantwoordelijkheid dragen voor de verspreiding van De Toorts. Er zullen dus wat nieuwe helpers moeten komen. U vindt een oproep elders in het blad.

Tot slot heeft de redactie zich gebogen over een jaarplan voor De Toorts. Elk jaar krijgt een bepaald thema mee, dat zo mogelijk in veel facetten wordt uitgewerkt. Voor volgend jaar staan bomen centraal. U hoort een volgende keer meer van deze plannen.

Theo Litjens

WATERHOEN



er loopt een waterhoen door de tuin springt omlaag en neemt zijn eerste schaatsles op de vijver voeten als klapschaatsen

fladdert op

er zit een waterhoen in de boom weet zich daar geen raad pientere oogjes bekijken de vlugvleugelige takgenootjes alleen zijn hoofd beweegt

neemt een besluit

met zijn flapvoeten loopt hij ernstig heen en weer over de tak stopt, kijkt rond, de rode neus gaat alle kanten op

vleugelgeklapper

hij maakt een uitstapje naar een dunnere tak daarna snel terug naar vaste grond

gevolgd door een klauterpartij over geknakt bruin, lege potten terug naar de sloot nagenietend pak ik pen en papier

er loopt een waterhoen door de tuin

Marisca van der Eem



BESTUUR.COM

We hebben u beloofd in iedere Toorts mededelingen vanuit het bestuur te doen. Communicatie - met u, als lid of donateur - vinden wij van wezenlijk belang in onze vereniging, vandaar ook de 'com' in de naam van deze rubriek.

De gesprekken die bestuursleden met de verschillende werkgroepen hebben gehad, zijn nagenoeg afgerond. Wij bundelen de zaken die naar voren zijn gekomen en laten dat terugkomen in het coördinatoren-overleg.

De voorbereidingen voor de start van een nieuwe Natuurgidsencursus zijn in volle gang. Drie bestuursleden vormen samen met een actief lid een werkgroepje dat de zaken uit gaat werken, en ... er zit behoorlijk schot in. Is er dus een nieuwe cursuswerkgroep ontstaan, zult u wellicht denken. Nee, dat niet. Linda, Dick en Kees die zich vanuit het bestuur met het opstarten van deze cursus bezighouden, zijn alleen de aanjagers. De cursus zal gedragen moeten worden door veel meer mensen en ook het vervolg, in de vorm van nascholingsactiviteiten, zal door andere mensen opgepakt moeten worden. Wij hebben als bestuursleden allemaal ook nog een andere taak, bijvoorbeeld binnen een werkgroep, en het is dus onmogelijk om nóg een werkgroep erbij te nemen. Wat wij wel kunnen en willen is belangrijke zaken aanjagen. Wij kunnen en willen ook ons enthousiasme en onze daadkracht overdragen aan anderen. Maar die anderen zullen dan wel verder moeten gaan.

Vanuit het bestuur heeft Jonne de voorbereidingen voor het jubileum opgepakt. Zij kon gelukkig aanhaken bij drie mensen die zich al eerder hiermee bezig hadden gehouden.

STRANDWAL 'SCOORT'

Spaarnwoude - De voorste strandwal bij Spaarnwoude is door Noord-Holland aangewezen als het eerste aardkundig monument van de provincie.

Het monument wordt 'onthuld' tijdens een plechtigheid op 25 november in het kerkje

De jubileumcommissie is enthousiast aan de gang gegaan; meer hierover leest u elders.

Het bestuur is ook aanjager geweest van de oeverwaluwenactie in Hoofddorp. Vier actieve leden hebben zich bereid verklaard om in samenwerking met de gemeente te zorgen dat er een broedlocatie komt. Kijk, dat zijn positieve zaken, als op die manier ons 'vuur' overgenomen wordt.

Dan hebben wij kort geleden ook nog een dagje uit voor actieve - en nieuwe leden georganiseerd. Het was kort dag en in de maand september (waarin overal activiteiten zijn), waardoor er geen busladingen vol met ons mee de hei op gingen. Maar toch, de groep die mee is geweest heeft een heerlijke (zon en lekker eten!) en leerzame dag gehad. Een verslag vindt u elders. En u zult in de volgende Toorts een aankondiging vinden van een volgend dagje uit, waarschijnlijk naar De Weerribben/De Wieden. Er is overleg met het IVN aldaar om tot een uitwisseling te komen. Zij willen ook heel graag onze kant opkomen om hier een excursie van ons mee te maken.

Tot slot hebben we nog een bijeenkomst georganiseerd rond Joop Cronau. Ook hiervan vindt u een verslag in deze Toorts.

U ziet, wij zijn hard bezig om verschillende zaken op poten te zetten. Op de nieuwjaarsbijeenkomst op 8 januari zult u nader van ons horen. U bent bij deze uitgenodigd.

Jonne Misset

'Bee-at-Home' wint derde prijs

Op de Floriade heeft 'Bee-at-Home', de inzending van de Nederlandse imkers, de derde prijs gewonnen in de categorie educatieve inzendingen.

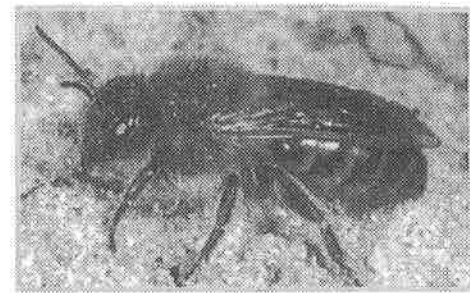


In het Natuur en Milieu-gedeelte van het park werden de bezoekers naar een gebouw gelokt dat op honingraten leek. Daarin stond onder anderen een glazen vitrinekast met daarin een levend bijenvolk. Door middel van een glazen buis konden de bijtjes naar buiten lopen en met stuifmeelklompjes weer naar binnen. Menigeen heeft zich staan verbazen over de capaciteiten van zo'n klein insect.

Elke dag waren er imkers aanwezig die vertelden over de verschillen tussen hommels, wespen en honingbijen. Waarom honingbijen nuttig zijn, en wespen ook. De solitaire levende bijen werden niet vergeten. In een 'Ally McBee' demonstratiekast kon ook het werk getoond worden van een bijtje dat alles zelf moet regelen.

De imkervereniging heeft met de inzending Bee-at-Home laten zien dat bijen hele interessante insecten zijn en dat bijenhouden een leuke natuurhobby is.

Huib Koel



Dit monument is te bekijken tijdens de IVN-excursie in Spaarnwoude op 1e Paasdag.



Verwend op Westerheide

Omdat het bestuur ons eens lekker wilde verwennen werden alle actieve en nieuwe leden uitgenodigd om 7 september naar het dagkampeerterrein Westerheide te komen, om daar te worden onthaald en rondgeleid door een lokale IVN-gids.

Ik, als nieuw lid, was daar ook. Er waren kannen koffie, thee en heerlijk gebak! die, zoals IVNers en andere natuurmensen weten, ook nog eens lekkerder smaken in primitieve omstandigheden. Na gebruik van 'de bosjes' gingen we op pad onder de deskundige leiding van Wouter Nugteren.



Geologisch/archeologisch monument

Westerheide is een uitgestrekt heidegebied. Hier komt natuurlijk grind voor vanuit de ijstijd.

Alle verhogingen in het land zijn tekens van de tijd: richels verstopt onder de heide liggen dwars op een eeuwenoude gletsjerloop. Het gebied wordt al vanaf het Neolithicum bewoond en Wouter wees ons op allerlei resten, zodat we ons konden voorstellen hoe het in lang vervlogen tijden geweest kan zijn.

In de verte zagen we grafheuvels van 5000-6000 jaar oud. Daar heeft men allerlei gereedschappen en pijlpunten, gemaakt van keiharde vuursteen, gevonden. Vlakke vierkante gebieden, wel 1000 jaar oud en verrijkt met as en mest uit de potstal, werden raatakkertjes genoemd

(naar honingraat). Een lange lage dijk (ook weer bedekt met hei) verraaide een oud conflict tussen Larense en Hilversumse schaapherders: dan maar grazen tot de richel. Ooit was hier een heilige plek, waar Baldur aanbeden werd. De Christenen veranderden echter die plaats in het Sint Janskerkhof en vanuit allerlei plaatsen uit de buurt, waaronder Hilversum en Laren, liepen vrij rechte doodwegen ernaar toe.

Onderhoud

In ons idee is hei een woest soort oerlandschap, maar eigenlijk moet het onderhouden worden net als bijvoorbeeld een weiland. Als je niets doet, groeit het al snel dicht en wordt het een eentonig landschap.

Vanaf zo'n 500 jaar geleden gebeurde dit onderhoud met behulp van schapen: heel schilderachtig, maar Schotse hooglanders zijn effectiever om alle bosjes op te peuzelen, zodat de hei weer meer kans krijgt.

Die runderen doen mensen niets, maar om ons gerust te stellen zei Wouter, dat je nu ook weer niet té aardig moet zijn.

"Bij aaien is er wel eens iemand op de horens genomen", vertelde hij en passant. We zagen een stuk heide, dat door het heidehaantje (het insect, niet de vogel) aan de bovenkant was kaalgevreten. De heide takjes raken dan gewond en zo'n heel stukje land

sterft af. Men moet het dan maaien tot het wortelstelsel zodat er weer licht en lucht bij kan en het zaad, dat wel tot zestig jaar goed kan blijven, zorgt voor een nieuweheideta-pijt.

Ook zorgt men door middel van afplaggen voor geheel kale gebieden, zodat er zandverstuivingen ontstaan en hagedissen weer meer kans krijgen. Vroeger was hier wel vierhonderd hectare stuivend zand en zijn er hele dorpen onder het zand verdwenen. Later plantte men naaldbomen om het zand vast te houden.

Gebruik

De heide werd voor van alles gebruikt, onder andere voor bezems, als kleurstof en zelfs om het bier op smaak te brengen. Struikachtige bomen werden gebruikt als 'geriefhout', onder andere voor bezemstelen en afscheidingen. Hout van dennen werd onder andere gebruikt voor de mijnbouw. Men gebruikt hier naaldhout voor, omdat dit waarschuwt (kraakt) voor het breekt. Op die manier kon men een mijnramp soms voor zijn.

Het pijpestrootje is hier nog te vinden; dat werd vroeger meegebakken in de Goudse pijpen.

Begroeiing

De soort plant die men vindt, vertelt iets over de bodem: brem en meidoorns in leemkuilen in een oude gletsjerloop, dophei bij nattere gebieden, caluna bij drogere. En de planten vertellen iets over de mensen: appelbomen, als iemand





anders zouden ze ook kronkelig hun gang kunnen gaan.

Ik was natuurlijk niet voor niets met een groot deel van de vogelgroep op stap. Dus, hoewel er niet veel vogels waren, zagen we 'bijna' een uil.

Dit gebeurde, toen Linda die onze tijdsplanning in de gaten hield, steeds harder ging lopen, terwijl wij nu eindelijk wel eens door onze verrekijkers wilden kijken. Gelukkig wilde Linda 'de uil' ook graag zien. Het bleek een duif te zijn.

Ik, zonder verrekijker, kwam ook aan mijn trekken toen we bijna struikel-

den over een jonge kuifmees, die zijn eerste vliegles had. Gelukkig had hij talent en vloog in een sierlijke boog weer omhoog.

We waren natuurlijk erg hongerig geworden en Linda had een fantastische maaltijd geregeld bij Land en Boszigt, een BD-tuincentrum en winkel. Alles kleurde en geurde. In eten was royaal voorzien: een bijzondere pompoenensoep, heerlijke zelfgemaakte lobbige jam, grote hompen boter, versierd met Oost-Indische kers, pure kaas zonder geur- en smaakstoffen, maar met de rijkste smaak die je je kunt voorstellen. Prachtige zonnebloemen om ons heen...

Bestuur, bedankt voor deze gezellige en interessante dag. Leuk dat ik de kans kreeg om eens een kijkje te nemen in een heel ander deel van Nederland.

Dineke Colpa

een klokhuis heeft weggegooid. Aan prachtige solitaire eiken kan men zien dat deze boom takken tot aan de grond vormt. Voor de mijnen wilde men lange rechte stammen. Men plantte dennen zo dicht op elkaar, dat ze niet natuurlijk konden groeien,

DIGITAAL MILIEUNIEUWS

De Milieufederatie Noord-Holland gaat haar nieuwsbrief digitaal verspreiden. Gaf zij eerst viermaal per jaar een nieuwsbrief uit, digitaal is dit tienmaal per jaar mogelijk, waardoor actueel nieuws sneller bij de lezer is.

U kunt zich op deze digitale nieuwsbrief abonneren door uw e-mailadres door te geven op de website van de Milieufederatie www.milieufederatienoordholland.nl/abonnee. Op de website kunt u ook de tot nu toe verschenen nieuwsbrieven raadplegen onder de rubriek 'nieuws'.

NIJEUWJAARSBIIJEENKOMST

Onze afdeling wil graag met u op woensdag 8 januari 2003 het nieuwe jaar inluiden. We doen dat vanaf 20.00 uur in Natuur- en Milieucentrum Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem-Noord. Het programma verklappen we nog niet, maar u kunt rekenen op een gezellige bijeenkomst. Nieuwe leden, oude leden, actieve leden en leden-in-rust, donateurs, u bent allen van harte welkom. Sterker nog: wij rekenen op uw komst!

Het bestuur

Bescherming van amfibieën rond Haarlem

De werkgroep Amfibieën en Reptielen van IVN Midden-Kennemerland vraagt uw medewerking.



Wij zoeken vrijwilligers die tijdens de voorjaars-trek in 2003 in de regio Haarlem aan

zogenoemde 'raapacties' willen meedoen. Het is de bedoeling om zoveel mogelijk padden, kikkers en salamanders levend over de wegen te krijgen. Tegelijkertijd willen we ook zoveel mogelijk gegevens verzamelen over aantallen en meer gedetailleerde locaties.

Er is namelijk door onze werkgroep vooronderzoek gedaan en wij hebben nu een globaal beeld. Om overheden tot een meer structurele aanpak te bewegen, zijn echter harde cijfers nodig.

Het betreft in eerste instantie de locaties Brouwerskolkweg, het noordelijk deel van de Duinlustweg, de Zijweg en de Elswoutlaan. De deelnemers aan de raapacties worden uitvoerig mondeling

geïnformeerd en ontvangen ons infokatern 'Een zetje voor een overzetje'.

De actie kan - afhankelijk van het weer - eind februari beginnen en - met onderbrekingen door koudeinvallen - tot half april duren.

Bij voldoende deelnemers kan een rooster worden gemaakt.

Wie mee wil doen kan zich telefonisch of schriftelijk opgeven bij Huub Veerkamp

Andromedastraat 24
1973 VX IJmuiden
tel. 0255 - 513283

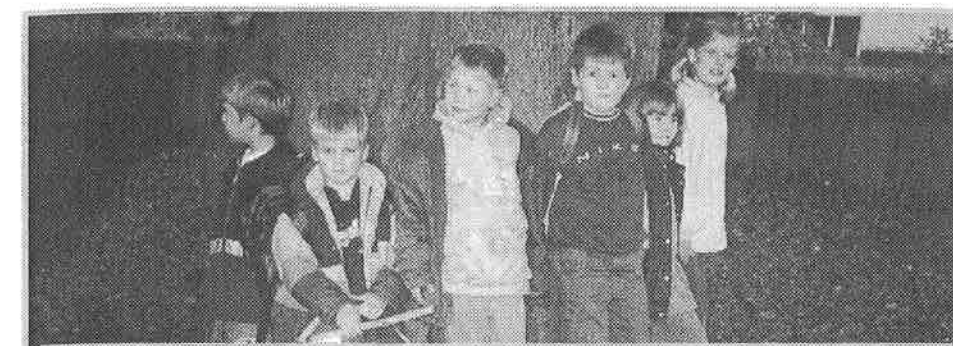
U bent zeer welkom!



Natuurclub Casca

Cisca Klarenberg is al jarenlang IVN-lid en heeft veel ervaring met natuureducatieve activiteiten voor kinderen. Zij geeft natuurscholen in Casca, Heemstede. Lijkt deze cursus iets voor uw kind, neem dan contact op met Casca, tel. 548 38 28, maandag t/m vrijdag van 9 tot 12 uur.

We gaan lekker veel naar buiten en knutselen met dingen uit de natuur. In de lentecursus gaan we kijken hoe de natuur weer wakker wordt. Voor excursies is vervoerhulp van ouders gewenst. Als afsluiting gaan we met de boswachter op pad.



Natuurclub : (6-10 jaar)

dinsdag : 15.45 uur tot 17.15 uur

plaats : De Luifel, Herenweg 96 te Heemstede, tel. 023-5483828

start : 11 maart 2003

kosten : 34 euro voor 8 lessen incl. excursies

docente : Cisca Klarenberg

IVN-JUBILEUM

Da's pas in 2004, zult u zeggen. Ja, maar als je iets leuks wilt doen, dan moet je wel op tijd beginnen.

Jannie de Vries en Leo van der Brugge hebben al eerder bij u aan de bel getrokken, maar nu is er dan een heuse jubileumcommissie van start gegaan. Naast Jannie en Leo hebben zich ook Anneke Wegman en Jonne Misset aangemeld.

De eerste vergadering zijn er al veel ideeën over tafel gegaan.

Zo wil de commissie graag een publieksmanifestatie opzetten, waarbij veel leuke natuuractiviteiten aan bod komen en waarbij het IVN laat zien wat zij allemaal in huis heeft. Ook zijn er ideeën over het uitbrengen van een kalender of een boekje. Er moet een gebaar worden gemaakt naar onze donateurs en voor onze actieve leden lijkt ons een feest heel leuk.

Voorts wordt er misschien een tentoonstelling georganiseerd waarbij IVN-ers hun (natuur)hobby

kunnen laten zien. O, en natuurlijk komt De Toorts met een jubileumnummer, maar daar bemoeit de jubileumcommissie zich niet mee.

U kunt met ons meedenken, en dan vooral in de richting van de financiën. Weet u zelf, of via een vereniging waarbij u bent aangesloten, een fonds dat natuureducatieve activiteiten wil subsidiëren, dan wil de jubileumcommissie dat graag van u weten.

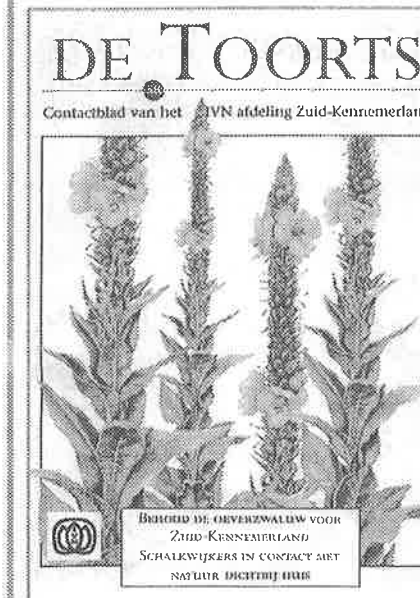
We houden u op de hoogte van onze plannen.

Jonne Misset,
jubileumcommissie



LEUKE ACTIVITEIT AANGEBODEN

Op zoek naar een aangename winter-bezigheid? De meeste activiteiten zijn elke week, maar wij kunnen u iets aanbieden dat drie keer per jaar plaatsvindt en aan gezelligheid niet onderdoet voor een creatieve club of een middagje volksdansen.



Hennie Kenselaar heeft jarenlang in haar eentje gezorgd dat de Toortsen bij u in de bus vielen. Dat wil zeggen, zij deed het grote werk achter de schermen en een keur aan bezorgers brachten het verenigingsblad dan weer verder. Hennie wil dit niet meer alleen doen. Tijdens haar ziekte heeft de redactie zich met deze gezellige activiteit beziggehouden, maar eigenlijk is dat teveel werk naast het in elkaar zetten van het blad. Wie is nog op zoek naar een gezellige en eenvoudige activiteit? Per uitgave (drie per jaar) bent u een paar uurtjes bezig met bundelen. Daarna moeten een aantal bundels naar verdeelpunten gebracht worden.

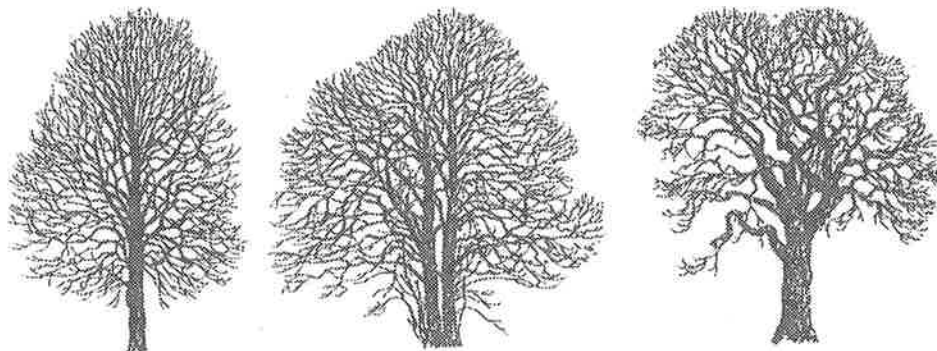
Belt u gerust met
Jonne Misset,
tel. 023 - 5274950.



WINTERSILHOUET

Ik ben een echt seizoenenmens, al is de herfst absoluut mijn favoriet. Maar ook in de winter is er zoveel te genieten in de natuur en daar hoeft je niet voor naar de wintersport.

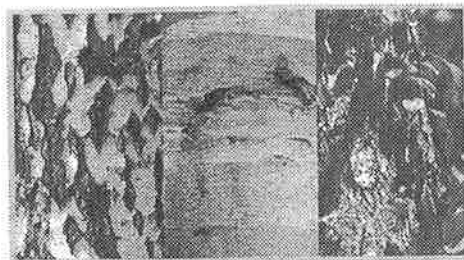
'Wat vind je daar nu aan, aan al die kale bomen?' vroeg iemand mij vorig jaar toen ik haar wees op de mooie vormen van de winterse bomen. Kaal? Ja, maar niet op de manier dat er niets aan te zien is. In de winter toont de natuur eigenlijk meer zichzelf dan in de zomer, als alles volhangt met bedekkende bladeren. Als er geen sneeuw ligt dan geniet ik van het kijken naar de boomvormen die zich dan zwart aftekenen tegen de lucht. Zij tonen juist nu hun karakter.



Maar niet alleen het boomsilhouet is zo mooi. Sinds ik jaren geleden op de gidsencursus heb geleerd bomen en struiken aan hun knoppen te determineren, vind ik dat soms nog makkelijker dan aan de bladeren. En ik vind het ook zo hoopvol: het lijkt allemaal zo dood, maar die verschillende knoppen zitten vol leven dat er straks weer uit gaat barsten. Dus niks treurigs aan dat kale bos.

*opeens is hij kaal
toont in volle naaktheid zijn
houten silhouet*

Want je let dan gewoon op andere dingen. Neem nu de bast. Ga er met je neus bovenop staan en je ontdekt steeds meer kleuren, vormen, kleine diertjes achter stukken schors, mossen, korstmossen. Als je daar met je fototoestel op inzoomt en je drukt dat vergroot af, dan heb je vaak gewoon een kunstwerkje.



En let ook eens op het licht in de winter, dat is zo anders dan in de andere jaargetijden. Je geniet gewoon veel meer omdat de dagen korter zijn en kouder en je dus veel minder buiten bent. Je kijkt scherper, ook omdat je veel minder wordt afgeleid dan in de andere seizoenen.

Nu vallen ook de verschillende mossoorten goed op tussen het verterende bruine blad. Iedere IVN'er weet, dat wil je echt van mos genieten, je door de knieën moet en door het vergrootglas deze wondere wereld moet bekijken. Het blijft fascinerend.



Omdat wij niet meer van die heerlijke winters hebben met bloemen op de ramen en ijs op de vaart, genieten we dubbel als er af en toe een paar sneeuwdagen zijn. Sneeuw die harde vormen zacht maakt en de dagelijkse geluiden dempt. Het brengt weer iets anders: diersporen. Die zijn er natuurlijk altijd wel, maar nu zijn ze zo open en bloot voor je voeten. Het is dan of je het dier dat hier gelopen heeft, bijna kunt aanraken. En dan dat gevoel als je zelf als eerste de sneeuw betreedt. Als vanzelf doe je dat voorzichtig om zo weinig mogelijk sneeuw 'te beschadigen'. Je kunt natuurlijk ook dicht bij huis blijven en gewoon van je tuin in de winter genieten. Niks geen grote opruimbeurt in de herfst. Alles lekker zo laten en dan maar hopen dat er sneeuw of ijzel komt. De oude, geknakte takken van de struiken krijgen dan een nieuw leven. Maar ook zonder sneeuw en



ijs hebben ze genoeg te bieden. Insecten schuilen er voor de winter en dat weten de vogels in de tuin natuurlijk allang. En zo zie je vlak voor je raam koolmezen en pimpelmezen als acrobaten aan de stengels hangen of aan de dunne takjes van de berk. En maar met dat kleine snaveltje overal tussen pikken. Maar je kunt ook met een heerlijke gedekte vogeltafel de vogels naar je huis lokken. Met een verrekijker om ze nog beter

te kunnen begluren en met een vogelboekje kun je uren lang plezier beleven, gewoon vanuit je luie stoel. Hoewel we af en toe teleurgesteld toekijken hoe de kauwen met enkele happen het eten van vele kleintjes opeten, zijn ze ook weer zo bijzonder. We hadden vetbollen aan stevig ijzerdraad in de boom gehangen. Want aan touwtjes was zinloos, de kauwen trokken ze eraan omhoog en met hun grote snavel hakten ze die kapot en aten ze

binnen de kortste keren op. Ook hadden ze van de kleine vogeltjes afgekeken hoe die aan die vetbollen bij het voerhuisje hingen. Twee, drie keer ging het mis en moesten ze snel in de vleugels, maar bij de vierde keer hingen ze er, met wapperende vleugels aan, als mezen. Nee, nu waren wij slimmer met ons dikke ijzerdraad. En inderdaad, ze kregen de bol niet omhoog. Hoewel, na enige tijd gelukte het een enkele kauw toch. De andere ging er, toen het niet lukte, gewoon aan hangen, zoals ze ook bij het voerhuisje deden. En dan kan ik echt niet boos op ze worden. Als je zo inventief bent, verdient je de buit.

*wintergasten rond de vetbol
kerstrozen kunnen niet langer wachten
en kleuren voorzichtig op
langzaam ontstaat een kerstkaart
wit op wit pakt de takken feestelijk in
vlok na vlok verzacht de wereld
geluiden doven uit*

Marisca van der Eem

VOGELTJE WAT ZING JE TOCH?

De merels zijn op dit moment weer aardig aan het 'tjingen', zoals Nico de Haan het noemt. De mannetjes maken tegen de schemering een typisch geluid, dat op ons overkomt als schelden. We hebben er een tolk voor u bijgehaald en dit is wat een merelman in de vooravond 'zingt'.

"Hé eikel! Oprotten. Wegwezen hier. Dit is mijn plek. Dit is al jaren mijn plek en daarvoor was het de plek van mijn familie. Van mij! Van mij! Helemaal van mij! Moet ik het er bij je inrammen, vuile gluipeerd? Deze plek is van mij, van hier tot zover je kijken kunt! Haal het niet in je hoofd in de buurt te komen, want ik trem je helemaal in elkaar. Ik jaag je van hier tot het oneindige. Opzouten sukkel met je kromme poten. Zie je die tuin? Van mij. Zie je dat eten? Van mij. Zie je dat bouw materiaal? Van mij. Moet ik dichterbij komen? Ik ben niet voor de poes. Ik ben voor niets bang. Ik ram je zo voor je kop. Niet zo naar mijn wijf kijken. Ik heb niet voor niets de mooiste vrouw van

de wijde omtrek. Die gaat niet bij me weg. Zo goed krijgt ze het nooit meer. Luister maar hoe goed ik ben. Zal ik het voor je spellen? Begrepen? Opzouten. Zo, klaar!"



*ochtendlicht ontnevelt
traag ontstaan bomen
uit zwarte wallekant
pentekenen zich tegen
ontwakende wolken
die zich weids uitrekken
het water rilt nog na
van nachtelijke kou*

Vogels gevlogen!

De oeverwaluwen van de Toolenburgerplas zijn inmiddels naar Midden-Afrika gevlogen. Daar overwinteren ze tot half maart, dan keert de *Riparia riparia* (wéér zo'n beestje met een dubbele naam) terug naar de plek waar ze vorig jaar gebroed heeft. Dat zandpakket bij de Toolenburgerplas zal er dan niet meer zijn, tenzij ...

In het vorige nummer van De Toorts vertelden wij u over de versterking van de broedkolonie. Op de brief die het IVN Zuid-Kennemerland aan het gemeentebestuur van de Haarlemmermeer schreef, kregen wij een positieve reactie: 'men is genegen iets te doen voor de oeverwaluw'. Het IVN is inmiddels begonnen met een werkgroep 'Oeverwaluw'. Deze werkgroep gaat proberen om tezamen met andere organisaties een broedgelegenheid voor deze 'rode lijst soort' op deze lokatie te maken.

Op verschillende lokaties in Nederland is er een kunstmatige oeverwaluwwand gebouwd. Een betonnen, steile wand met daarin gaten waarachter een zandheuvel. De vogel graaft met haar pootjes zelf een gat (soms wel een meter diep) en maakt daarin haar nest. Op deze wijze kan er een geschikte broedlocatie voor deze kleinste zwaluw gerealiseerd worden. De aanwezigheid van water met veel vliegende insecten vormt, tezamen met het kunnen graven in een steile wand, de voornaamste

voorwaarde voor deze pioniersvogel. Dat moet natuurlijk ook in de Haarlemmermeer lukken, een plek waar iedereen zich ook na 150 jaar nog steeds een beetje pionier voelt.

De werkgroep gaat niet opnieuw het wiel uitvinden, maar gaat te rade bij andere organisaties die al zo'n wand gebouwd hebben. Sponsorgeld om iets dergelijks te realiseren is ook nodig, en dan natuurlijk nog het onderhoud.

Eind maart moet er in ieder geval weer een zandpakket beschikbaar zijn, omdat de oeverwaluw een heel plaatsgetrouwe broedvogel is. Aan de werkgroep zal het niet liggen.

In De Toorts blijft u op de hoogte van dit project. Ook excursies naar de enige plek met broedende oeverwaluwen in Zuid-Kennemerland, behoren tot de mogelijkheden.

Huib Koel,
werkgroep Oeverwaluw



JOOP CRONAU IN HET ZONNETJE

Op zaterdag 19 oktober was er een klein feestje in De Zandwaaier. Joop Cronau, één van de oprichters van onze afdeling en lid van het eerste uur, kreeg van het afdelingsbestuur een IVN-speld en de bijbehorende oorkonde uitgereikt.

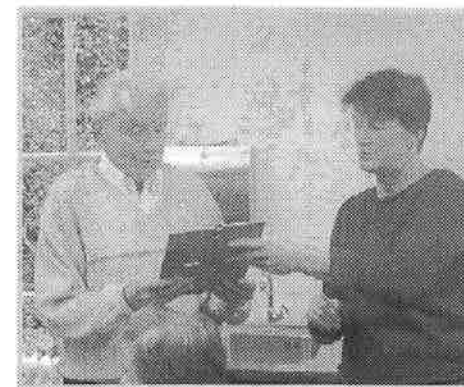
Het verhaal begon, toen de heer Cronau onze penningmeester opbelde om te zeggen dat hij zijn lidmaatschap ging opzeggen. Hij was niet meer in staat om actief te zijn voor de afdeling en kon ook De Toorts niet meer lezen doordat zijn ogen steeds slechter werden. Dit telefoontje bracht enige paniek teweeg in het bestuur. Je kon zo'n lid van het eerste uur toch niet zomaar z'n lidmaatschap laten opzeggen?!

Het bestuur besloot in overleg met de beide zoons Cronau iets te organiseren. Logisch zou zijn hiermee te wachten tot ons 25-jarig jubileum, want natuurlijk worden de oud-gedienden dan in het zonnetje gezet. Maar gezien de afnemende gezondheid van Joop Cronau is besloten 'zijn feestje' niet alleen een beetje eerder, maar ook in kleine kring te houden.



Namens het bestuur heb ik de IVN-speld en de oorkonde uitgereikt aan een zichtbaar geroerde Joop Cronau. Echter niet, voordat ik in een speechje kort zijn 'groene' geschiedenis had geschetst. Mevrouw Claar de Jong kon mijn verhaal aanvullen met een prachtige anecdote, waarna zij hem ook expliciet bedankte voor zijn geweldige aandeel in het IVN-werk. Het stukje 'groene' geschiedenis wil ik u niet onthouden.

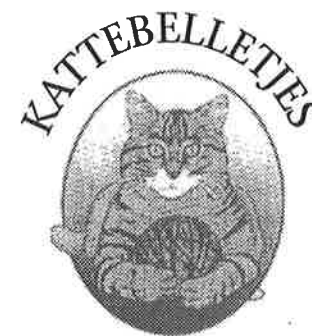
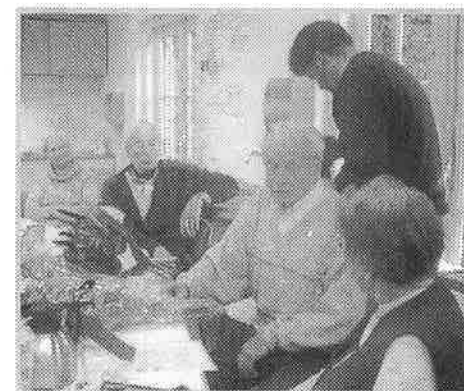
In 1960 werd het landelijk IVN opgericht, voortvloeiend uit de Bond van Natuurwachten. Het bewaken van natuurterreinen was niet meer voldoende; de mensen moesten weer in contact komen met de natuur en moesten 'leren' waarom natuurbeheer zo belangrijk was. In Zuid-Kennemerland waren ook natuurwachten, en één daarvan was de



heer Cronau. Hij had als natuurwacht een echt boswachtersuniform en dat was ook zijn werkkleding als hij IVN-excursies gaf. Maar hij deed meer dan excursies geven. Hij was in de beginjaren '80 ook een aantal jaren lid van het afdelingsbestuur. Hij was 'teller' van de nestkastjes. Hij heeft tot vervelends toe bordjes geplaatst op Caprera om de honden niet overal te laten poepen. Hij heeft meegewerkt aan de totstandkoming van De Duyventil, het aller-eerste bezoekerscentrum van de Amsterdamse Waterleiding Duinen. En tot voor kort bezorgde hij de Toortsen in zijn eigen wijk.

Namens het bestuur heb ik Joop Cronau dan ook bedankt voor zijn niet-aflatende inzet voor onze vereniging. Naast zijn IVN-speld en zijn oorkonde is hij ook tot erelid van onze vereniging gemaakt. Ik heb mijn speech dan ook afgesloten met de woorden: "Uw lidmaatschap opzeggen is er niet bij, mijnheer Cronau! Daar geven wij u de kans niet voor. Vanaf dit moment bent u erelid van onze afdeling, en zover ik weet bent u de eerste die deze eer te beurt valt."

Jonne Misset



KOM KIJKEN!

Onlangs heb ik weer eens een 'oud' park opgezocht. Het is echt een park: weids, netjes aangelegd, veel honden. Na de storm zag het er echter wat verwilderd uit. Veel omgewaaide bomen, die de gemeente deels al aan het wegwerken was. Her en der lagen nog bossen takken. Het zag er al een stuk beter uit, vond ik zelf.

Omdat ik wat beweging tussen de takken zag, bleef ik staan kijken. En ja hoor: een roodborstje dat met z'n getik aangaf dat ie mij allang gezien had; koolmeesjes fladderend van tak tot tak, zich intussen tegoed doend aan insecten en bovenop verscheen ineens een winterkoninkje. Na zijn bekende riedeltje verdween het plotseling tussen de takken en terwijl ik wachtte op zijn mogelijke rentree, hoorde ik een enorm gekrijs in een boom verderop. Een vlaamse gaai op een tak, ijverig om zich heen kijkend. Toen verdween hij achter de stam, nee...in de stam! Ik vergat het winterkoninkje en bleef gebiologeerd naar de boom kijken. Daar wipte de gaai alweer uit het spechtengat en vloog weg. Ik bleef staan en zag hem even later terug komen met iets in z'n snavel. Hij wipte weer het boomgat in: tjee, hij was z'n wintervoorraad aan het aanleggen! Op zo'n moment zou ik wel tegen alle bezoekers van het park willen zeggen: Kom kijken! Maar zo'n gedreven IVN-ster ben ik nu ook weer niet. Toch staan we er eigenlijk (letterlijk) te weinig bij stil dat het fantastisch is dat je die vogels zo van dichtbij kunt bestuderen. Dat is mooier dan een natuurdocumentaire op televisie. Daarom blijft het belangrijk om mensen duidelijk te maken, dat wat ze wel eens horen vertellen - bijvoorbeeld over een vogel die een wintervoorraad aanlegt -, ze met eigen ogen kunnen zien. Als ze maar kijken en als ze maar geduld hebben. Simpel, niet?

Jonne Misset

De bloedspatjes van de Wolfspoot

In de kinderhoek van de vorige Toorts heeft Koby Kuilman geschreven over hoe dieren en planten zich verdedigen tegen gevaar. Deze verdediging zit in hun DNA om het eens modern te zeggen. Ze doen dat als vanzelf.

De brandnetel kan gemeen prikken. Kleine kinderen weten dat al. Zodra je een blad aanraakt komt er uit de brandharen, die aan de rand van het blad zitten, een gifstof. Niet erg, wel pijnlijk. De plant kun je makkelijk herkennen. Van verre zie je al 'daar staat een brandnetel'.

Dus je blijft wel uit de buurt. Aan de rand van een vijver in het Linnaeushofbos (bij de speeltuin) zag ik brandnetels staan. Er was iets anders. En ik heb lang moeten kijken voor ik het vreemde zag: er stond een andere plant tussen. Eén, die erop leek! Frisser groen en anders getande bladeren en toen zag ik het grootste verschil: uit de oksels van de bladeren groeiden

geen kettinkjes kleine bloempjes. Nee, om de stelen stond een wittig kransje heel kleine bloempjes. Thuis heb ik het opgezocht in mijn plantenboek: Wolfspoot. Nooit van gehoord! Toch een heel algemene plant, stond erbij. Hij bloeit van juli tot augustus en kan een meter hoog worden. De mijne was ongeveer veertig centimeter, net als de brandnetels. Ook stond erbij: op de

bloempjes kleine rode puntjes. Niet opgemerkt. Ik terug met een loep en ja hoor, zonder loep zag ik al kleur, maar mét loep zag ik op alle bloembladjes rode vlekjes. Net bloedspatjes. Ik wilde van de plant een foto maken. De laagstaande avondzon scheen er prachtig in, maar hoe ik ook kronkelde, ik stond zelf steeds voor de zon. Uiteindelijk lag ik op de grond te manoeuvreren met mijn fototoestel. "Die mevrouw maakt een foto van een kikker mam", riep een jongetje vlakbij mij en toen ik opkeek stonden er wel zes jongetjes om mij heen.

Allemaal uit de speeltuin op weg naar huis. Ik heb zijn enthousiaste opmerking beantwoord met een brede glimlach. Een kikker is spannend, maar zo'n brandnetel... Ik heb gewacht tot alle mensen weg waren (toen was de zon ook een beetje weg) en mijn

foto zo goed mogelijk gemaakt.

Ik heb voorzichtig een takje Wolfspoot geplukt en de bloempjes thuis nogmaals met de loep bekeken. Een krans van bloempjes, één millimeter, kelkachtig doch losbladig (boek), witte dikke meeldraden en aan de binnenkant rafels aan de bloembladen en rode vlekjes op elk van de vier bloembladen.

Maar waarom heet zo'n plant nou Wolfspoot? Om de rode vlekjes - bloed - schrik? tussen de brand-

netels. Dat is pas schrik! Bijna twee maanden later. De Wolfspoot en de brandnetels zijn niet meer. Er kwamen mannen gezeten op grote grasmachines, die met veel lawaai al het gras op het grote grasveld maaiden en de brandnetelbosjes in nette perkjes verdeelden en bij de vijver... rats, alles langs de kanten weg. Het deed me denken aan die olifant met de lange snuit. En die blies alles uit....

Loes van de Berg

NIEUWE NATUUR-GIDSENCURSUS

Het IVN Zuid-Kennemerland onderzoekt de mogelijkheden om in april / mei 2003 te starten met een nieuwe cursus voor Actieve Natuurgidsen voor onze IVN-afdeling. Deze cursus duurt ongeveer 1 tot 1,5 jaar. Meer gegevens zijn nog niet beschikbaar. Heeft u interesse? Stuur dan een emailbericht naar cursus@ivn.myweb.nl met uw naam en adres. U komt dan op de verzendlijst van de werkgroep en wordt dan wellicht een actieve gids voor onze vereniging.

NIEUWJAARS-BIJEENKOMST

Onze afdeling wil graag met u op woensdag 8 januari 2003 het nieuwe jaar inluiden. We doen dat vanaf 20.00 uur in Natuur- en Milieucentrum Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem-Noord. Het programma verklappen we nog niet, maar u kunt rekenen op een gezellige bijeenkomst. Nieuwe leden, oude leden, actieve leden en leden-in-rust, donateurs, u bent allen van harte welkom. Sterker nog: wij rekenen op uw komst!

Het bestuur

ZIEN

Onlangs ben ik verhuisd; het achterlaten van veel dierbare herinneringen, maar ook het herontdekken en opnieuw beleven van mooie momenten, weggezonden in de tijd, opnieuw naar boven gebracht. Bijvoorbeeld bij het uitpakken van de vele dozen met boeken, het weer opnieuw ter hand nemen van zaken, waarvan je je niet meer bewust was dat je ze bezat.

Zo diepte ik uit een van de dozen een boek op, dat ik in de tachtiger jaren op een vakantie in de omgeving van Zwolle had gekocht. Het was bij de Slegte in Zwolle, dat ik voor de ongelooflijk lage prijs van één gulden het in wezen onbetaalbare boek Waterspiegelingen van de Amerikaanse schrijfster Annie Dillard kocht. Met dit boek verwierf zij de in Amerika de nog steeds hoogste onderscheiding voor een boek, de Pulitzer prijs. Het is een boek over natuurbeleving waarvan de uitgever zegt: "een uniek boek met een grandioze greep op het onderwerp...", het valt buiten alle categorieën en staat daar boven". Bij nalezing van het boek weet je, dat daarmee door de uitgever niets teveel is gezegd.

Bert Garthoff zegt er in het voorwoord van de Nederlandse uitgave het volgende over: "Om zo de natuur te ervaren hoef je niet ver te reizen, de natuur, het leven is overal. Je hoeft geen bioloog te zijn om de schoonheid ervan te ervaren en er blij mee te zijn, dat er zoveel wonderen gebeuren als alleen al aan een vijver met kikkers te beleven zijn, of aan een houtduivennest in een straatboom. Het boek van Dillard speelt zich af op een betrekkelijk klein gebied bij een riviervlakte, Timber Creek geheten."

Ik sloeg, het uitpakken eventjes zat, aan het lezen (herlezen) en verdiepte me in het hoofdstuk over 'zien'. Ik zal een paar passages uit dit

intrigerende boek voor u citeren. "Als je roerloos en ineengedoken op de oever van de Timber Creek naar een bevende, rimpelende trilling van het water turend en dan beloond wordt met de aanblik van een jonge muskusrat, die zijn hol verlaat, heeft het zien daarvan dan niet dezelfde waarde als het vinden van een kostbare munt?"

"Jammergenoeg is de natuur in hoge mate een kwestie van nu-zie-je-het-wel, nu-zie-je-het-niet. Even een flits van een vis, dan lost ze op in het water als een handje zout."

"Een mistbank, die niet wil optrekken, trekt dwars door mijn gezichts-

een radio nodig. Als ik op deze manier zie, analyseer ik, probeer alles te zien. Ik draai stukken hout om, rol stenen opzij; ik bestudeer de oever stukje voor stukje, onderzoek iedere vierkante centimeter, bekijk die van alle kanten. Er zijn soms dagen - als de mist de bergen toedekt, als de muskusratten zich niet willen laten zien en de spiegel van de microscoop enkel een zinloos beeld toont - dat ik tegen de doorschijnende blauwe koepel zou willen opklimmen, als een man, die de binnenkant van een circustent bestormt, wild, me vastklauwend en met een stalen mes een scheur in de top kervend, om daarvoor te gluren, bereid om, als het moet, te vallen.

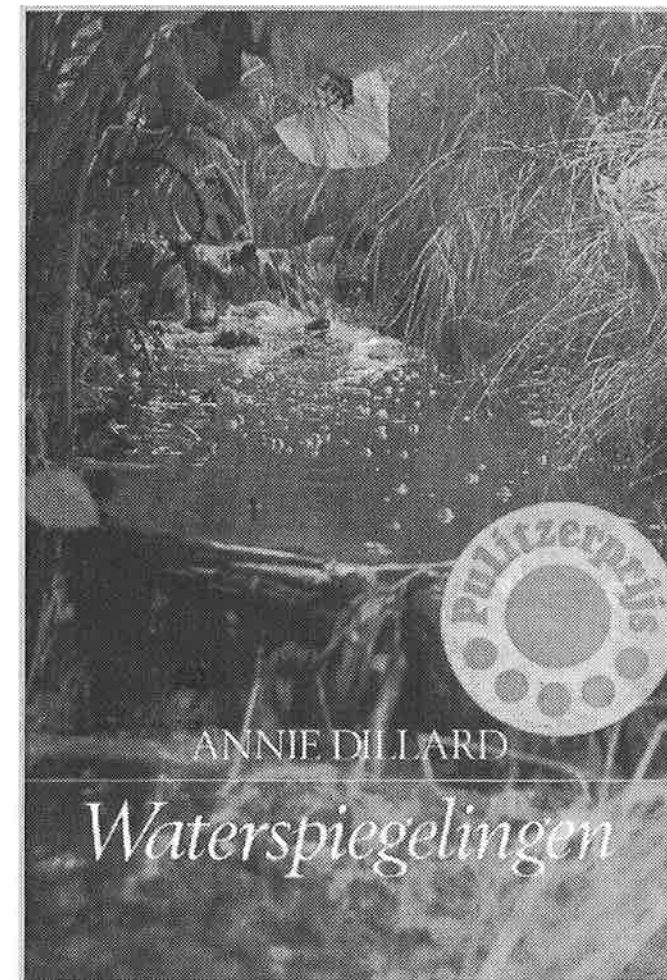
Maar er is een tweede manier van zien, waarbij het nodig is alles over te geven. Als ik op die manier zie, ben ik gebiologeerd, leeg. Het verschil tussen de eerste en de tweede manier van zien is erop uitgaan met en zonder camera. Als ik een camera bij me heb, begeef ik me van de ene opname naar de andere, bepaal de lichtsterkte met een belichtingsmeter. Als ik zonder camera wandel, opent mijn eigen sluiters zich, drukt de lichtinval van dat moment het beeld af op het zilver van mijn netvlies. Als ik op deze tweede manier kijk, ben ik boven alles een door niets gehinderd waarnemer." Einde citaten.

Zo zou ik door kunnen gaan met het citeren van het ene na het andere prachtige belevenismoment, maar dat zou leiden tot het volledig

kopieëren van dit fenomenale boek, dat je dan maar beter in zijn geheel kunt gaan lezen. Ik zou zeggen, ga eens bij de Slegte neuzen, wie weet!

Theo Litjens

Annie Dillard
"Waterspiegelingen"
(Pilgrim at Timber creek)
Uitgeverij J.H.Gottmer, Haarlem
Druk: Amicitia, Bloemendaal.



KINDERHOEK



Nee, dit zijn geen stekjes.
Dit zijn potten met reuzel.

Het is nu december, dus je kunt aan de slag met een vogelvoeder-ideetje.

Hieronder leggen we uit wat je met die potjes moet doen.

1. Verzamel een paar oude bloem potten.
2. Doe in de potten een stevig takje van bijvoorbeeld een eikenboom. Het takje moet het gat in de bloempot afsluiten en het moet aan de onderkant drie centimeter uitsteken. In dat takje boor je een gaatje waar later een ophang draad doorheen kan.
3. De potten zet je overeind op blokjes
4. Je giet er nu gesmolten warme reuzel in en roert er zonnepitten, beukenootjes of papegaaienvoer doorheen.
5. De volgende dag is de reuzel hard. Je kunt de potjes dan ondersteboven aan een ijzer draadje ophangen vlak voor je raam.

En dan begint de lol!

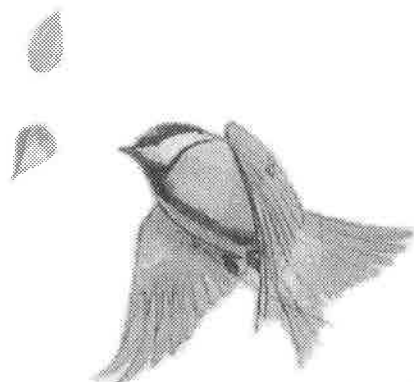
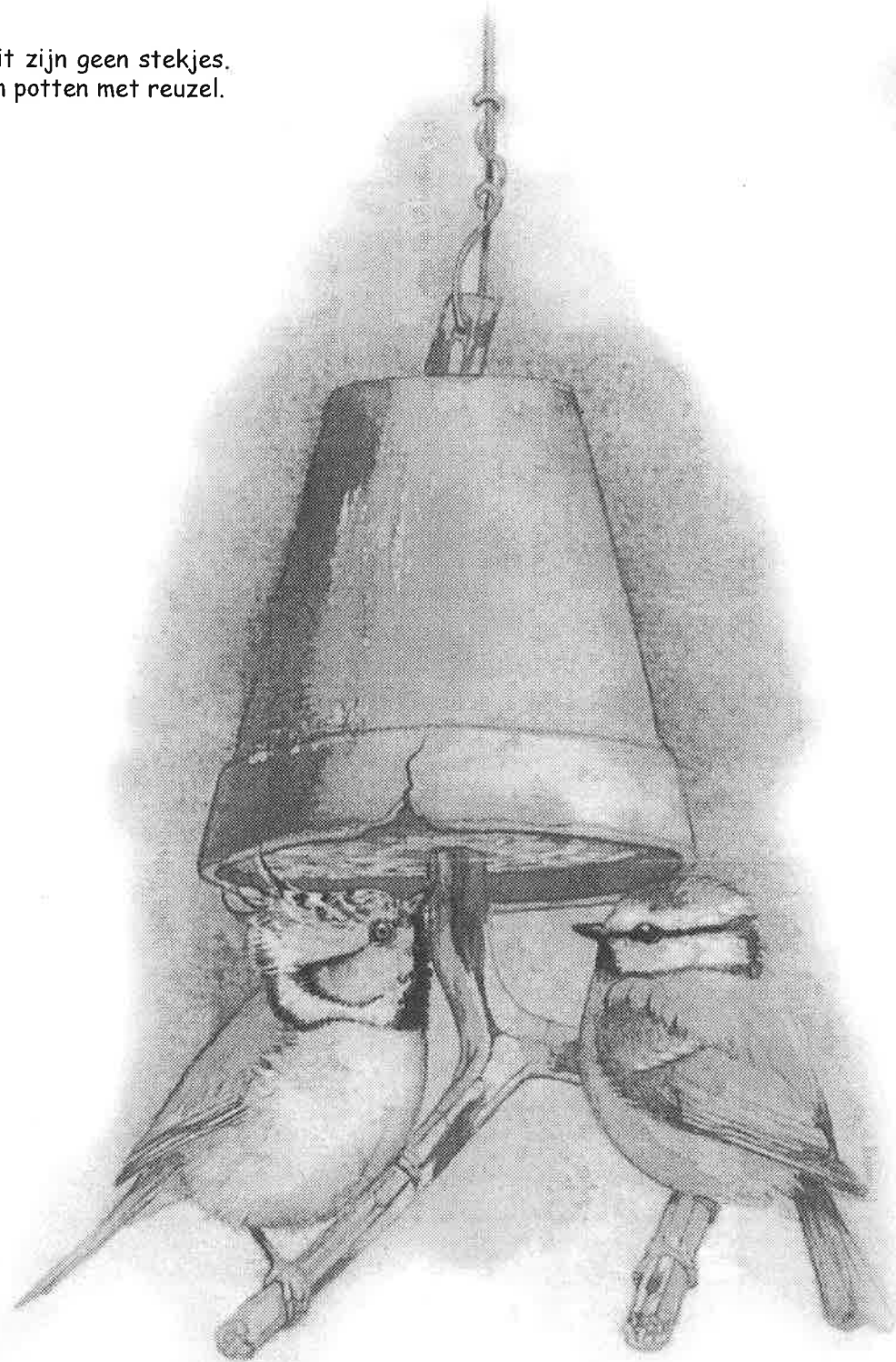
Als je een heleboel potjes ophangt, is er voor elke mees wel wat te eten en vechten ze niet zo met elkaar. En dat is beter, want vechten kost veel energie en die hebben ze juist hard nodig om de komende winter te overleven.

Je kunt ook vogelvoer-blikken maken. Dan vul je een blik(je) met gesmolten reuzel en zaadjes. Je laat het hard worden en snijdt dan ook de onderkant uit het blik, zodat het blik aan twee kanten open is. Je windt ijzerdraad om het blik, zodat je het horizontaal kunt ophangen. Stop tussen het ijzerdraad meteen een takje dat aan beide kanten wat uitsteekt. Zo kan er aan elke kant een vogeltje gaan zitten smullen.

Denk erom dat je niet te vroeg de vogels voert! Als ze zelf nog eten

Als het koud en de grond is bevroren of er ligt sneeuw, dan vinden ze het wel prettig als ze bij jou iets kunnen eten. In het voorjaar moet je dan alles weer weghalen. De vogels krijgen dan jongen en het wintervoer is helemaal niet geschikt voor kleine vogeltjes.

(Gedeeltelijk overgenomen uit Margriet; tekeningen van Walty Dudok van Heel)



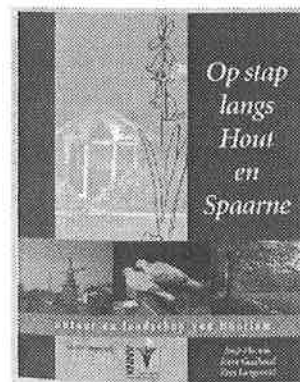
VAN DE LEESTAFEL



'Zelf de natuur in' nodigt uit om zelf op onderzoek uit te gaan. Op zoek naar planten en dieren, begrijpen hoe een natuurgebied in elkaar zit,

sporen vinden, maar ook hoe je zelf een eenvoudig veldbiologisch onderzoek kunt doen. In het eerste deel wordt aandacht besteed aan verschillende ecosystemen, grondsoorten, waterkringloop, klimaat, maar ook de geschiedenis van ecologie, veldbiologie en natuurbescherming. In het tweede deel komen de meest algemene en herkenbare planten en dieren van Nederland aan bod; per soort worden kenmerken, levenswijze en leefgebied beschreven. Dit boek is het basisboek voor veldbiologie en past in de excursietas van elke natuurliefhebber en beginnend veldonderzoeker.

KNNV Uitgeverij, Utrecht 2002;
352 pagina's; ISBN 90 5011 156 4;
€ 19.95 (leden € 16.95)



"Op stap langs Hout en Spaarne"; natuur en landschap van Haarlem. Dit boek neemt de lezer mee door de landschappen van Haarlem. Niet de bekende natuurgebieden, maar langs openbare wegen, van binnenstad tot buitengebied. In vijf aparte hoofdstukken worden de landschappen uitvoerig beschreven, waarbij ook cultuurhistorische bezienswaardigheden aan bod komen. Om de lezer direct zelf kennis te laten maken met de natuur, is aan elk hoofdstuk een wandeling gekoppeld, die gebundeld zijn in een apart, bijbehorend zakgidsje.

KNNV Uitgeverij, Utrecht, 2002;
128 pagina's boek en 32 pagina's zakgidsje; ISBN 90 5011 158 0;
€ 13.95 (leden € 11.95)



'Door mensen gemaakt; cultuurhistorische waarden in Noord-Holland'. De provincie Noord-Holland heeft van de cultuurhistorische waarden een kaart gemaakt. Een kanskaart om, met het besef van het verleden, de toekomst vorm te geven. Bij die Cultuurhistorische Waardenkaart hoort dit boek over de boeiende geschiedenis van de provincie Noord-Holland en wat we van die geschiedenis nog kunnen zien als we goed kijken. In Alkmaar bijvoorbeeld is aan een paar kromme straatjes (Groot Nieuwland en Hekelstraat) nog te zien waar de oude stad aan het water van de Schermer lag. Door met respect met deze geschiedenis om te gaan, blijft deze tot in lengte van jaren af te lezen. Via zestien thema's worden de cultuurhistorische waarden besproken. Aan de orde komen o.a. prehistorie, handel, zeevaart, defensie (stelling van Amsterdam), het groene wonen (buitenplaatsen, tuindorpen), industrie en delfstofwinning. Provincie Noord-Holland, Haarlem 2002; 179 pagina's; ISBN 90 5769 008 X; voor € 20 te koop in de boekwinkel.

In het kader van boven genoemd project is ook door de Provincie uitgegeven 'De cultuurhistorie van Kennemerland'. Het boek telt 83 pagina's en heeft een bijgevoegde CD-Rom met deelkaarten archeologie, historische geografie, historische (steden)bouwkunde, en de volledige catalogus. Prijs ongeveer € 16. Te verkrijgen bij het provinciehuis, Dreef 3 te Haarlem, tel. 023 - 5143143.



'Natuur voor mensen, mensen voor natuur; nota natuur, bos en landschap in de 21e eeuw'.

In deze nota schetst het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de aanpak van het natuurbeleid voor de komende tien jaar, inclusief het NME-beleid (Natuur- en Milieu-Educatie). Internationaal natuurbeleid, de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), water, platteland en natuur rond de steden vormen de centrale thema's. Nieuw is de verbreding van het natuurbeleid door een accent te leggen op de betekenis van de natuur voor mensen. Ministerie van LNV, Den Haag, 2000; 58 pagina's; gratis op te vragen via 070 - 3786868.

" Anders omgaan met water; waterbeleid in de 21e eeuw". Het kabinetsstandpunt (december 2000) wordt in drie afzonderlijke, goed leesbare, compacte nota's uiteengezet.

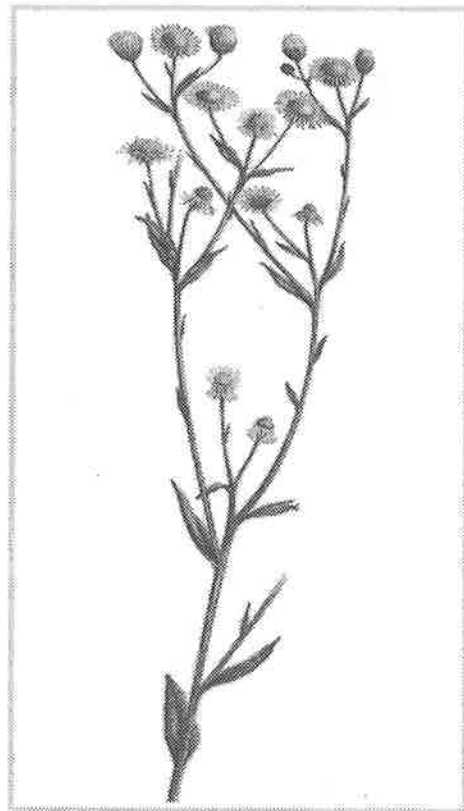
1. Anders omgaan met water; waterbeleid in de 21e eeuw; 70 pagina's.
 2. Ruimte voor de rivier (n.a.v. het toenemend hoogwater in rivieren, wateroverlast en versnelde stijging van de zeespiegel); 23 pagina's.
 3. 3e Kustnota; traditie, trends en toekomst; 119 pagina's.
- Ministerie van V en W, Den Haag, 2000; gratis op te vragen via 070 - 3517086.





Eetbare en/of geneeskrachtige kruiden

Onze vaste medewerkster Yneke Bettink heeft ons voor drie maanden verlaten. Zij is op familiebezoek in Nieuw-Zeeland. De dag vóór zij het vliegtuig instapte heeft zij toch nog een kleine bijdrage voor deze Toorts aangeleverd. Door de voorbereidingen voor haar grote reis is zij niet toegekomen aan een verhaal over een eetbare plant.



*Viooltjes in de soep
Melde als spinazie
planten soms een indicatie
en Engelwortelstengel stukjes snoep*

*Madeliefjes in de sla
Boragebloemen in het ijs
Wortelbladen van de smeer-
Zeg ben jij wel goed wijs!
Doe het mij maar na, een keer.*

Yneke Bettink

IS ER NOG WAT TE DOEN?

- Bevergeil tegen neerslachtigheid en drakenbloed bij uitvallende tanden. De tentoonstelling "Bever-geil en Drakenbloed, medicijnen van vroeger" is tot en met 12 januari 2003 te zien in het: Museum Boerhaave in Leiden, Lange St. Agnietenstraat 10. Het museum is geopend van dinsdag t/m zaterdag van 10.00 uur tot 17.00 uur en zondag van 12.00 uur tot 17.00 uur. De toegang is 3,50 euro en voor kinderen t/m 18 jaar 2 euro. Informatie via 071 - 5214224 of www.museumboerhaave.nl.

- Nieuwjaarsbijeenkomst van onze IVN-afdeling op woensdag 8 januari 2003. Zie uitnodiging elders in De Toorts.

- Expositie Bosranden, van alles over het leven in de zoom van het bos. Voor alle leeftijdsgroepen interessant.

Van zondag 19 januari t/m zondag 11 mei 2003 in NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem-Noord. Open op werkdagen van 13.00 u. tot 16.30 u., op zondag van 14.00 u. tot 16.00 u. Op feestdagen gesloten. Toegang gratis.

- KNNV-dialezing door Dik Vonk over hommels. Hij houdt zich veel met insecten bezig en zal ingaan op de herkenning van hommels en hun leefwijze, maar ook iets vertellen over aanverwanten insecten die op hommels lijken. Tevens zal de publieksactie met het thema hommels geïntroduceerd worden.

Zondag 26 januari 2003, 14.00 uur in Natuur- en Milieucentrum Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem-Noord. De zaal gaat om 13.30 uur open.

- De algemene ledenvergadering van onze afdeling wordt gehouden op woensdag 12 maart 2003, aanvang 20.00 uur. Leden ontvangen hiervan een uitnodiging met agenda.

- De Heimanshof in Hoofddorp houdt op 4 en 5 januari 2003 een gezellige Nieuwjaarsbijeenkomst met een hapje en een drankje en dia's van de Hof.

Voorts hebben zij elk eerste weekend van de maand een lezing van 14.30 uur tot 15.30 uur.

1 en 2 februari: R. Struijk uit Oost-Kapelle komt iets vertellen over schelpen.

1 en 2 maart: Anneke Koper uit Haarlem houdt een lezing over vlinders: vliegende juweeltjes en wat kunnen we voor ze doen.

5 april: Ton Engelman uit Haarlem vertelt alles over kikkers, padden en salamanders.

6 april: Annie Zuiderwijk uit Amsterdam houdt een lezing met de titel Rondom de zandhagedis; reptielen en amfibieën van het duin.

12 en 13 april: Museumweekend; extra openstelling van De Heimanshof

De Heimanshof vindt u aan de Wieger Bruinlaan in Hoofddorp, tel. 023 - 5581158.

- 12 en 13 april, 11.00-17.00 uur Ideeënmarkt stadstuinieren. Voorjaarsevenement met tips over tuinieren en plantenverkoop, speciaal voor de kleine stadstuin. Toegang gratis. Locatie: Stadskweektuin, Kleverlaan 9 te Haarlem.

- De KNNV start weer met een Insectencursus voor beginners, voor leden van KNNV en IVN. Er is plaats voor 15 personen. U kunt zich opgeven (vóór 10 januari 2003) door overmaking van € 15,- op giro 23 8008 t.n.v. van KNNV-afd. Haarlem/penningm. K.J. Ottjes Santpoort-Z, onder vermelding van 'Insectencursus 2003' Zorg a.u.b. ook dat uw volledige naam en adres bij ons bekend is. Nadere informatie bij dhr. S.Langeveld, tel. 0252 - 517535.

DE LANDGOEDEREN VAN ZUID-KENNEMERLAND

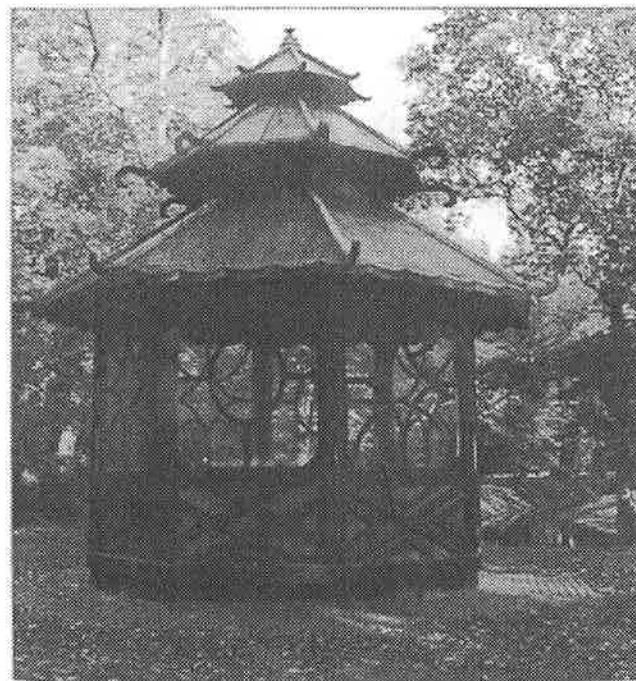
Uit "Ons Bloemendaal", winter 1995.

Velserbeek (deel 14)

VELSERBEEK

Maar nog meer fraaiheid, meer natuurlijke bevaligheid, verkreeg Velzer-Beek, door den tegenwoordigen Bezitter, die in den Jaare 1785, door het overlijden van zijnen Heer vader, eigenaar werd: deze Heer was sedert dien tijd bedacht en werkzaam, om, alles wat nieuw aangelegd of veranderd werd, zoo veel mogelijk in den zogenoemde Engelschen smaak, met telkens afwisselende en kronkelige wandelingen en heuvelachtige gronden aan te leggen, en den loop der Beek ..., zo te leiden, datze, door haare bogten, de volkomen gelijkheid eener natuurlijke Rivier verkreegen heeft, welkers boorden, dan eens met Bosschen begroeid of schuine wallen vertoonen, dan weer door heuvels of vlakke velden bepaald worden, waardoor de afwisselende schilderachtige gevallen, geduurig den aandacht en verwondering der wandelaars opwekken. Voorders zijn, op verscheidene plaatsen bijzondere Bruggen, Kasteelen, vervallen Gebouwen, Hermitagie en meer bijzonderheden, welke alle medewerken, om, als 't ware, den aanschouwer eerst in een natuurlijk Landschap, dan in eene aangelegde Buitenplaats te brengen.

Dit schrijft H. Numan in 1797 over Velserbeek in Velsen in zijn beschrijving van 24 Hollandse buitenplaatsen. Op Velserbeek zijn nu nog drie folies te vinden: het Chinees schellenhuisje, de hermitage en het jeneverhuisje.



8. Schellenhuisje Velserbeek.

Het schellenhuisje (1793)

Een schellenhuisje is een tuinhuis in Chinese stijl met bel-len ter versiering. Tuinhuizen in Chinese stijl - ook wel kiosken genaamd - waren een geliefd object in tuinen aan het einde van de 18de eeuw en kwamen in Zuid-Kennemerland regelmatig voor. Reisverhalen over de paleizen en tuinen van de Keizer van China werden begin 18de eeuw bekend. Prenten uit China toonden grillig romantische, kleinschalige landschappen. Deze grilligheid paste men graag in de vroege landschapsstijl toe, naast het gebruik van Chinese architectuur zoals tempels, schellenhuisjes en pagodes.

Het Chinese schellenhuisje van Velserbeek ligt aan een vij-ver op een heuveltje en heeft drie getrapte dakjes, met gekrulde haken aan de dakranden waaraan vroeger bellen hebben gehangen. Aan de binnenkant zijn de resten van chinoiseriebeschilderingen gevonden. We vinden het ook terug in het voorbeeldenboek van Van Laar.

De kluizenaarshut (1793)

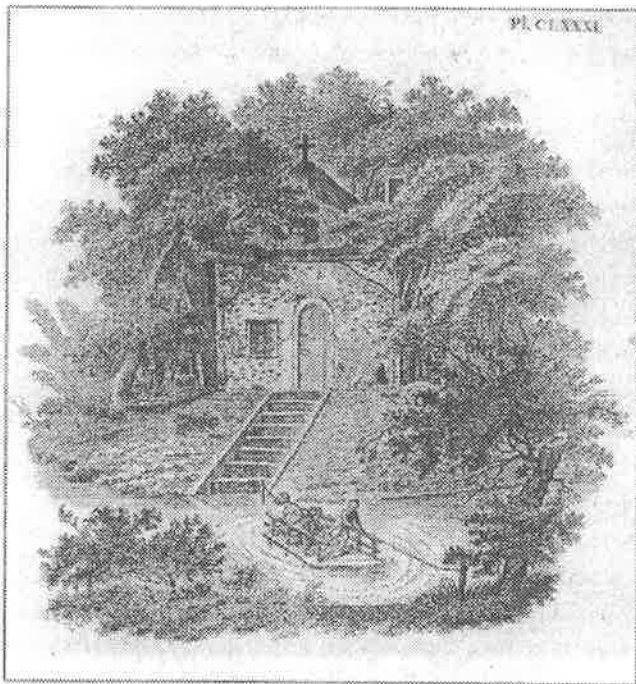
In de oorspronkelijke beekloop van de Engelmundusbeek, werd een kleine waterkom met daarin een sterk verhoogd eiland gegraven. Op het eiland staat de kluizenaarshut of hermitage, een vierkant gebouwtje met een rieten dakje en ruwe boomstammen tegen de wanden. De hut is in 1949 gerestaureerd.

Kluizenaarshutten of -grotten waren zeer geliefd als decoratief element in een landschapstuin. Ze symboliseerden in de Romantiek het teruggetrokken leven in de natuur. Vaak zat er dan ook een 'kluizenaar' in de hut. Meestal was dit



9. Hermitage Velserbeek.

DE LANDGOEDEREN VAN ZUID-KENNEMERLAND



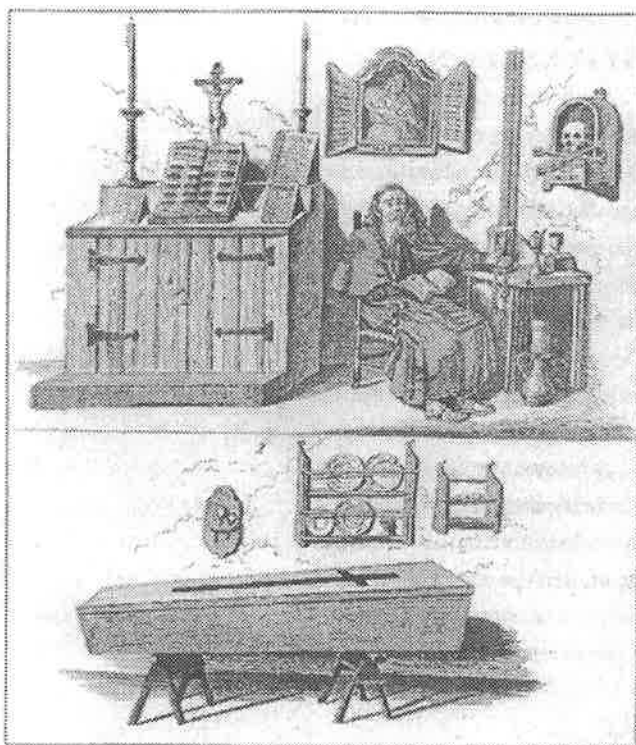
10. 'Een verheven Eiland met agt Trappen opgaande, waar op eene een-voudige en niet zeer kostbaare Hermitage geplaatst is.' De oorspronkelijke situatie van de Hermitage op Velserbeek, met trap en pontje. Gijsbert van Laar, 'Magazijn van Tuin-Sieraaden', 1802.

een pop, maar lang niet altijd. In Engeland gebeurde het wel dat hiervoor mensen werden ingehuurd. Op Painshill mocht de 'kluizenaar' zich niet wassen of scheren, niet zijn nagels knippen en alleen maar daar zitten met een Bijbel, leesbril en een zandloper. Hij werd 'ontslagen' toen hij werd betrapt in de plaatselijke pub!

Van Laars Magazijn geeft zowel een afbeelding van de hermitage op Velserbeek, als van het interieur. Hierover zegt hij: 'Bij het openen van de Deur ziet men hem zitten in zijn volle Costuum, met zijn Brevier en Paternoster, in bespiegeling des sterflijken levens naar uitwijzing van zijn Huissieraaden, Memento More, Outaar, en Doodskist; deze laatste is zijn bedstede. De Eremiet een Ledeman zijnde kan men doen zitten, leggen, of knielen, zooals men begeert. Men kan hem bij mooi weder ook laten rusten op een' afgezaagde stam van een' Boom, naar uitwijzing der Plaats'. Aan het begin van deze eeuw was de kluizenaars-pop nog op Velserbeek aanwezig. Boze tongen beweerden wel - misschien onder invloed van de verhalen over zijn beroemde naamgenoot - dat de eigenaar van het buiten, de heer Goll van Frankenstein jr., voor wie in 1785 de tuin werd aangelegd, zijn zwakzinnige zoon op het eilandje had neergezet en voor kluizenaar liet spelen.

Het jeneverhuisje (1818)

Oorspronkelijk was dit miniatuurhuisje van hout dat als



11. Het interieur van de Hermitage met een pop als kluizenaar. Gijsbert van Laar, 'Magazijn van Tuin-Sieraaden', 1802.

baksteen was beschilderd. In 1941 werd het in baksteen herbouwd. Het is een vriendelijk huisje met rode pannen, dat vroeger een uithangbord moet hebben gehad.

Normaal was een jeneverhuisje een stookhuisje, maar dit miniatuurhuisje diende slechts ter verfraaiing van de land-schapstuin. Het wordt ook wel het janneverhuisje genoemd.

Engelsen noemen dit soort miniatuurhuisjes tegenwoordig meestal een 'Wendy-house', naar het huisje van Wendy, het vriendinnetje van Peter Pan uit het gelijknamige toneelstuk van J.M. Barrie uit 1904.



12. Jeneverhuisje Velserbeek.

De Nationaal Park Puzzel

Het Nationaal Park bestond op 21 november jongstleden zeven jaar. Voor ons reden om er aandacht aan te besteden, maar dan op een ongebruikelijke - maar wel leuke - manier. Jannie Poelstra, een van onze nieuwe leden, heeft een puzzel ontworpen over de Kennemerduinen.

Zij wil u graag nieuwsgierig maken naar onbekende plekken aldaar. Een aantal van de 'vreemde' namen hebben wij voor u uitgezocht, omdat het ons leuk leek te weten hoe men aan die namen is gekomen.

In de volgende Toortsen zullen nog meer natuurpuzzels van haar hand verschijnen.

Langerak

De naam is niet helemaal duidelijk. Het schijnt te maken te hebben met de kinderen van boer Zuiderduin, die rondvoeren in moeders wastobbe (???). Wie weet hoe het precies zit, mag het ons melden!

Hazenwei

Een van de eerste eigenaren van het Zwarte Veld heeft zijn best gedaan om de konijnen uit te roeien. Hierdoor zijn de hazen in aantal toegenomen en er heeft zich een goede hazenstand ontwikkeld. Hier werd de Hazenberg naar genoemd en om in stijl te blijven, kreeg de speelweide - die kort na de openstelling voor het publiek werd aangelegd - de naam Hazenwei.

Starreberg

Dit was vroeger een broedplaats van sterns (visdiefjes).

Gleuf

Een vanzelfsprekende naam voor een klein, langwerpige valletje.

Bruid van Haarlem

Deze naam klinkt romantisch, maar dat is eigenlijk niet zo bedoeld. Vroeger was op deze duintop een groeiplaats van het Wilgenroosje. In deze streken kende men de plant onder de naam Bruid van Haarlem. De verklaring hiervoor is ongetwijfeld het uiterlijk van de plant als deze is uitgebloeid. Het overvloedige

zaadpluis doet dan aan een bruidsluier denken. Tijdens de Duitse bezetting werd op dit duin een loopgravenstelsel aangelegd; sindsdien is 'de bruid' verdwenen.

Oude Schoen

Een jager zag lang geleden een zwart konijn zitten. Hoewel er enige malen op dat dier werd geschoten, bleef het rustig zitten. Toen de schutter ten slotte dichterbij sloop, bleek dat hij op een oude schoen had geschoten.

Dronken Del

Vóór 1918 waren er in de Kennemerduinen nog geen verharde wegen. Ging men op jacht, dan was het niet mogelijk om tegen het middaguur de maaltijd in de bewoonde wereld te gebruiken; dat zou teveel tijd hebben gekost. Er werd dan een picknick georganiseerd. Daarbij werd niet uitsluitend koffie gedronken, maar meestal ook vrij grote hoeveelheden alcoholische drankjes. Op een keer was dat zóveel, dat de jagers die middag niet in staat waren verder te gaan, maar eerst hun roes moesten uitslapen. Sindsdien heet die plaats Dronken Del.

Zoek de woorden die kriskras in het letterveld zijn verborgen: horizontaal, verticaal en diagonaal, van links naar rechts en omgekeerd. Sommige letters worden meerdere malen gebruikt, maar een woord zit nooit in zijn geheel verborgen in een ander woord. Als 'bos' wordt gevraagd, zit dit dus niet verstopt in 'grote bos'.

Let op: zeeweg komt twee keer voor, zowel in de Kennemerduinen als in deze puzzel.

De niet gebruikte letters, gelezen van links naar rechts en van boven naar beneden, vormen de namen van twee gebieden in de Kennemerduinen.

abelenvlak
blinkert
bruid van haarlem
de grote pan
de hammetjes
de hel
de oude schoen
dooie bos
droge waterkuil
duinlust
duinmeer
ezelwei
fazantenbos
gleuf
grote bos
grote tobbe
hazenwei

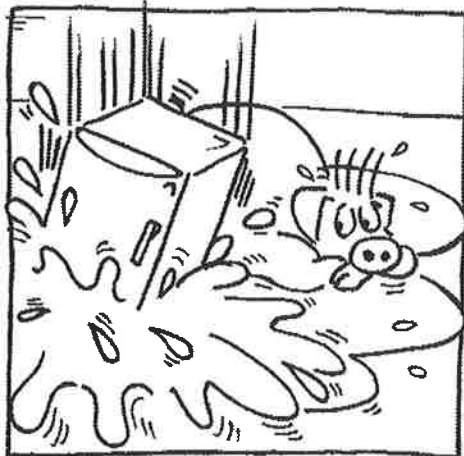
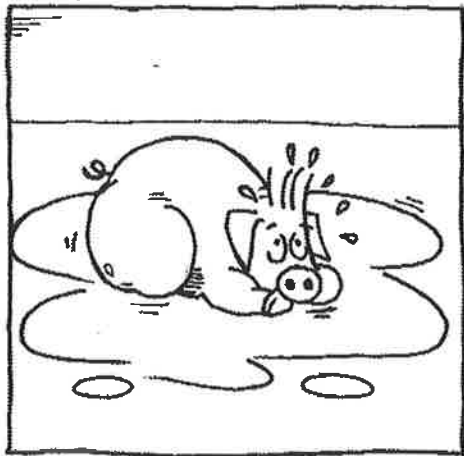
iepeboom
kamperberg
kar
kraton
lage bos
langerak
lattendel
luizenpan
noordreep
ogenkuil
olmenbos
paardekop
peperedel
pijp
pwn
rietdel
snoekebos

starreberg
stroweg
tobbe
trommel
t wed
vlakje
vogelmeer
vossendel
weezepad
witteweg
zeeweg
zeeweg
zeeveld
zuidreep
zwarte veld

nationaal park zuid kennemerland

p	a	b	e	l	e	n	v	l	a	k	m	o	o	b	e	p	e	i
ij	d	e	j	s	d	u	i	n	e	e	n	d	e	n	k	o	p	g
p	r	g	t	d	e	l	o	j	g	r	e	b	n	e	m	l	o	t
e	o	e	n	e	p	j	k	v	o	o	r	t	r	o	m	m	e	l
d	l	w	i	a	n	a	s	k	v	u	s	t	r	o	w	e	g	v
e	m	e	u	r	l	l	a	o	e	n	d	e	n	n	e	n	g	e
k	e	t	t	v	d	r	n	e	b	n	e	e	a	k	d	b	i	r
a	n	t	s	b	e	r	g	a	e	n	h	p	h	l	o	o	e	b
a	w	i	u	g	a	t	v	o	p	t	e	e	e	u	o	s	w	r
i	e	w	n	e	z	a	h	e	g	n	l	v	n	p	i	d	s	a
m	g	a	a	e	l	c	b	r	l	d	e	f	e	ij	e	s	e	n
a	l	a	m	l	s	b	e	i	n	e	e	z	z	z	b	a	j	d
n	e	n	e	e	o	b	t	e	z	o	e	k	i	e	o	z	t	e
s	m	i	d	t	e	f	n	t	b	o	t	s	a	u	s	e	e	h
d	m	u	b	r	u	i	d	v	a	n	h	a	a	r	l	e	m	u
e	o	g	r	e	r	o	s	l	i	n	g	e	r	o	t	w	m	i
k	r	a	l	v	l	a	k	a	l	v	s	a	a	k	d	e	a	s
o	t	g	o	d	r	o	n	k	e	n	d	e	l	r	n	g	l	e
s	o	b	e	d	n	o	r	n	p	o	k	s	i	n	l	i	u	v

Napoleon



MONDIALE VOETAFDRUK

Hoe staat het met uw milieubewustzijn en wat klink daarvan door in uw levenswijze? Via de ‘mondiale voetafdruk’, ook wel ‘ecologische voetafdruk’ genoemd, kan iedereen berekenen hoeveel ruimte hij in beslag neemt door zijn manier van leven. Bij een eerlijke verdeling van de aarde, zou dat 1,7 hectare moeten zijn. Een globale berekening heeft uitgewezen dat elke Haarlemer bijvoorbeeld al beslag legt op ongeveer 5 hectare. De mondiale voetafdruk moet men-

sen meer bewust maken van hun manier van leven en daarbij een duurzame levensstijl bevorderen. Het gaat hierbij om vragen over onder andere energie- en watervverbruik, aanschaf van duurzame apparaten, de hoeveelheid abonnementen in een huishouden en bijvoorbeeld het gebruik van de auto. Een aantal gemeenten is bezig te zorgen dat hun inwoners hun mondiale voetafdruk kunnen meten. Zo ook de gemeente Haarlem, waar Groen Links hiertoe een initiatiefvoorstel

heeft ingediend. De Toorts biedt u de mogelijkheid om zelf vast aan de slag te gaan met het vragenformulier. U vindt het op de volgende pagina's.



quick scan - Bereken uw eigen Voetafdruk

Met deze vragenlijst kunt u op een snelle manier een indruk krijgen van uw Mondiale Voetafdruk. Dat is de ruimte die per jaar nodig is voor uw leefstijl. Voor een nauwkeurige berekening en als u meer wilt weten over de Voetafdruk, verwijzen wij graag naar het gratis computerprogramma, te vinden op www.voetenbank.nl. Daar kunt u ook, met behulp van uw postcode, uw eigen voetafdruk registreren.

A. Gebruik in uw huishouden (tussen haakjes staan de op te tellen punten)

- Uw gasrekening *per maand* is:
 - Hoger dan f 300,- (12)
 - Tussen f 125,- en f 300,- (10)
 - Gemiddeld, tussen f 75,- en f 125,- (6)
 - Tussen f 25,- en f 75,- (4)
 - Onder f 25,- of niet van toepassing (2)
- Uw elektriciteitsrekening *per maand* is:*
 - Hoger dan f 200,- (12)
 - Tussen f 100,- en f 200,- (8)
 - Gemiddeld, tussen f 75,- en f 100,- (6)
 - Tussen f 50,- en f 75,- (4)
 - Lager dan f 50,- (2)

(*Als u 'natuurstroom' gebruikt mag u het aantal punten halveren.)
- De oppervlakte van uw huis en tuin samen is:*
 - Groter dan 3000 m² (5)
 - Tussen 2000 en 3000 m² (4)
 - Tussen 1000 en 2000 m² (3)
 - Tussen 300 en 1000 m² (2)
 - Kleiner dan 300 m² (1)

(*Inclusief eventueel 2de huis en volkstuin)
- Hoeveel boeken, kranten, huis-aan-huis bladen, tijdschriften en ander papier komt *wekelijks* uw huis binnen?
 - Meer dan 20 (10)
 - Tussen 15 en 20 (8)
 - Tussen 10 en 15 (6)
 - Tussen 5 en 10 (4)
 - Minder dan 5 (2)

(*Reclamefolders toestaan is 2 tijdschriften per week extra.)
- Hoeveel meubels en andere duurdere artikelen, zoals apparaten, fietsen en dergelijke worden er *per jaar* in uw huishouden gekocht?
 - Meer dan 7 (10)
 - Tussen 5 en 7 (8)
 - Tussen 3 en 5 (6)
 - Minder dan 3 (4)
 - Nauwelijks, of tweedehands (2)



Tel uw score op en deel door het aantal personen boven de 16 jaar in uw huishouden.

Tussenstand A = punten

B. Uw persoonlijk gebruik

- Hoeveel liter zuivel (melk, karnemelk, toetjes en dergelijke) gebruikt u *per week* ?
 - Meer dan 5 liter (10)
 - Tussen 4 en 5 liter (8)
 - Tussen 3 en 4 liter (6)
 - Tussen 2 en 3 liter (4)
 - Minder dan 2 liter (2)
 - Geen melk en dergelijke (0)
- Hoeveel gram kaas en kaasproducten eet u *per week* ?
 - Meer dan 450 gram (10)
 - Tussen 350 en 450 gram (8)
 - Tussen 250 en 350 gram (6)
 - Tussen 150 en 250 gram (4)
 - Minder dan 150 gram (2)
 - Geen kaas en kaasproducten (0)



8. Hoeveel gram vlees eet u *per week*, inclusief vleessnacks tussendoor en vleeswaren op brood?

Meer dan 1500 gram	(30)
Tussen 1000 en 1500 gram	(24)
Tussen 500 en 1000 gram	(18)
Tussen 100 en 500 gram	(12)
Minder dan 100 gram	(4)
Geen vlees en dergelijke	(0)

10. Hoeveel stuks kleding koopt u *per jaar*?

Meer dan 24	(10)
Tussen 16 en 24	(8)
Tussen 8 en 16	(6)
Minder dan 8	(4)
Nauwelijks, of tweedehands	(2)

12. Gaat u *per auto of bus en trein* op vakantie?

Meer malen per jaar ver weg, bijvoorbeeld Spanje
Meer malen dichtbij en/of eens per jaar ver weg
Eens per jaar dichtbij
Ongeveer eens per 3 jaar dichtbij
Ongeveer eens per 5 jaar dichtbij
Alleen lopend of met de fiets

13. Afstanden *per jaar* per auto en openbaar vervoer, voor privé en woon-werkverkeer:*

Meer dan 20.000 km
Tussen 15.000 en 20.000 km
Tussen 10.000 en 15.000 km
Tussen 5.000 en 10.000 km
Tussen 1.000 en 5.000 km
Minder dan 1.000 km
Geen autokilometers en geen openbaar vervoer

(*Als u carpoolt mag u die kilometers delen.)

Uw postcode: _____

9. Hoe vaak *per maand* eet u conserven, diepvriesproducten en kant-en-klaar maaltijden?

Meer dan 11 keer	(10)
Tussen 8 en 11 keer	(8)
Tussen 5 en 8 keer	(6)
Tussen 2 en 5 keer	(4)
Minder dan 2 keer	(2)
Geen conserven en dergelijke	(0)

11. Gaat u *per vliegtuig* op vakantie?

Meer malen per jaar buiten Europa	(20)
Meer malen binnen Europa en/of eens per jaar buiten Europa	(16)
Eens per jaar binnen Europa	(12)
Ongeveer eens per 3 jaar binnen Europa	(8)
Ongeveer eens per 5 jaar binnen Europa	(4)
Nooit per vliegtuig op vakantie	(0)

auto	bus en trein
(10)	(5)
(8)	(4)
(6)	(3)
(4)	(2)
(2)	(1)
(0)	(0)



auto	openbaar vervoer
(20)	(10)
(16)	(8)
(12)	(6)
(8)	(4)
(4)	(2)
(2)	(1)
(0)	(0)

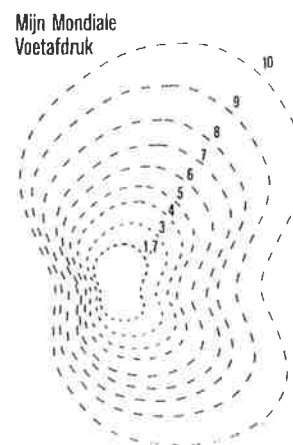
Tussenstand B = _____ punten

De berekening van uw Voetafdruk

Totaal van A+B

Met het **totaal van A+B** vindt u hier uw Mondiale Voetafdruk, in hectares per jaar.

160 - 168 = ± 10,5 ha	80 - 88 = ± 5,5 ha
152 - 160 = ± 10,0 ha	72 - 80 = ± 5,0 ha
144 - 152 = ± 9,5 ha	64 - 72 = ± 4,5 ha
136 - 144 = ± 9,0 ha	56 - 64 = ± 4,0 ha
128 - 136 = ± 8,5 ha	48 - 56 = ± 3,5 ha
120 - 128 = ± 8,0 ha	40 - 48 = ± 3,0 ha
112 - 120 = ± 7,5 ha	32 - 40 = ± 2,5 ha
104 - 112 = ± 7,0 ha	24 - 32 = ± 2,0 ha
96 - 104 = ± 6,5 ha	16 - 24 = ± 1,5 ha
88 - 96 = ± 6,0 ha	12 - 16 = ± 1,0 ha



De gemiddelde Nederlander gebruikt 4,7 ha = 71 punten. Het Eerlijk Aarde-aandeel is 1,7 ha = 23 punten.



Activiteitenprogramma Winter / Voorjaar 2003

Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie,
afdeling Zuid-Kennemerland

Secretariaat: Joanne Warmerdam, Tel. 023 5250406.

Informatie over excursies: zie telefoonnummer bij betreffende excursie.

Bomen en Vogels op Landgoed Schapenduinen

Zondag 12 januari

Langs de Krullenlaan in Bloemendaal ligt een mooi wandelbos tussen de landhuizen die ooit door de rijke Amsterdamse kooplieden zijn gebouwd.

Vertrek: 10.30 uur. Verzamelen bij het toegangshek naast de begraafplaats aan de Dennenweg.

Duur ongeveer 1 tot 1,5 uur. Ook geschikt voor kinderen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Linda van Bakel, 023 5258190.

Dialezing over Thijsses' hof door Ekke Wolters

Donderdag 16 januari

I.s.m. de KNNV.

"Thijsses' hof, een uniek stukje natuur"

Als leraar biologie is de heer Wolters zeer nauw verbonden met het wel en wee van de hof. Aan de hand van dia's gaat hij in op het ontstaan en het beheer van de hof en de unieke wijze waarop flora en fauna zich door de seizoenen heen manifesteren.

Libellen en de vogels worden geïnventariseerd, wat zijn hiervan de resultaten? Veel vrijwilligers zijn actief in de hof, zij geven begeleiding aan de scholen. Maar hoe maken ze de leerlingen geïnteresseerd in de natuur?

Een boeiende lezing die u als bewoner van Zuid-Kennemerland beslist niet mag missen.

Aanvang lezing 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9 te Haarlem. Informatie: Anneke Koper, 023 5362331.

Wintergasten in de duinen

Zondag 2 februari

Vertrek: 13.30 uur, ingang AWD aan de Zandvoortselaan tussen Zandvoort en Bentveld.

Een vogelexcursie door de Amsterdamse Waterleidingduinen over wintergasten die in ons land verblijven om de kou in hun broedgebieden te ontvluchten.

Duur ongeveer 1,5 uur. Meenemen: verrekijker en warme kleding.

Toegangskaat verplicht. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Huib Koel, 023 5245846

Diersporen en Vogels, Koningshof

Zondag 9 februari

Wie vindt ze, wie hoort ze, wie kent ze? Kinderexcursie en gelijktijdig en afzonderlijk een ouderenexcursie.

Vertrek: 11.00 uur info-paneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen.

Duur: ± 1,5 uur. Toegangskaat verplicht. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Informatie: Linda van Bakel, 023 5258190.

Strandexcursie, Bloemendaal aan Zee

Zaterdag 8 maart

Vertrek: 13.00 uur, strandopgang aan de kop van de Zeeweg, Bloemendaal aan Zee. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023 5254995.

Knoppenwandeling, Haarlemmerhout

Zondag 9 maart

Vertrek: 11.00 uur, vanaf Restaurant Dreefzicht. Ook zonder blad laten bomen zich goed herkennen.

Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Linda van Bakel, 023 5258190.

Paddenexcursie voor kinderen in Koningshof/Elswout

Zondag 16 maart

De padden verlaten in deze tijd Koningshof om aan de overkant van de weg in Elswout hun eieren af te zetten in poelen en plassen. De Duinlustweg is echter een levensgevaarlijk obstakel en daarom zetten vrijwilligers de padden voor waarbij je kunt helpen met het overzetten. Intussen vertellen we je alles over het leven van de pad. Er kunnen maar 30 kinderen mee, je moet je dus vooraf opgeven!

Voor de ouders wordt tegelijkertijd een vogelexcursie georganiseerd. Dus verrekijker niet vergeten.

Vertrek: 08.00 uur info-paneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden en informatie bij Carrie Buschman, 030 2716768.

Excursie Eetbare- en Geneeskrachtige Kruiden, Middenduin

Woensdag 19 maart

Vertrek: 16.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 2 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023 5254995.

Vogelexcursie, Elswout

Zondag 23 maart

I.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, ingang landgoed Elswout, Elswoutlaan, Overveen. Duur: 2,5 uur.

Toegangskaat verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Sijsjes in Middenduin

Zondag 30 maart

Vogels van de binnenduinrand beluisteren en bekijken.

Vertrek: 09.30 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 1,5 uur. Verrekijker aanbevolen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Huib Koel, 023 5245846. (Ook geschikt voor beginners.)

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder

Zondag 6 april

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, infopaneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem. Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Ans Pauw, 023 5420513.

Zangvogels in Wandelbos Groenendaal

Donderdag 10 april

I.s.m. Gemeente Heemstede.

Vertrek: 19.00 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Parkvogels in het Molenplaspark

Zondag 13 april

Onder leiding van een ervaren gids gaan we op zoek naar wat er aan geveugelde vrienden in dit park te vinden is. De excursie is vooral geschikt voor eenieder die eens wil weten welke vogels in zijn directe omgeving leven. Tegelijkertijd is er ook een kinderexcursie, waarbij het ontdekken van de verschillende vogels voorop staat.

Leeftijd 4-10 jaar. (Ook geschikt voor beginners.)

Start: 10.00 uur, bij het restaurant Molenplas in het Molenplaspark. Duur: ± 1,5 uur. Kijker aanbevolen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Anneke Wegman, 023 5339049.

Voorjaar op Leyduin

Dinsdag 15 april

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Leo van der Brugge, 023 5261584.

Fietsexcursie Spaarnwoude

Zondag 20 april / 1^e Paasdag

Maak kennis met Grote Klaas, Mooie Nel en Dappere Hansje.

Spaarnwoude anders dan u denkt.

Een afwisselende fietsroute door een stuk van Spaarnwoude dat van historische betekenis is. U ziet monumenten en veel restanten uit ons verleden. De oer-Hollandse strijd tegen het water (het IJ) komt in dit gebied juist heel goed naar voren. We kijken niet alleen naar het verleden, maar ook naar de toekomst. U hoort op welke manier Spaarnwoude wordt onderhouden en toegankelijk wordt gehouden voor iedereen.

Start: 11.00 uur, vanaf de Spaarndammerdijk bij het haventje en het standbeeld van Hansje Brinkers.

Zorg voor warme kleding, goede schoenen en zo mogelijk een verrekijker.

De tocht is niet geschikt voor kinderen.

Aanmelden vooraf bij: Cora Miltenburg, 020 6136732 of E-mail cora.judith@zonnet.nl.

Paaswandeling Thijsse's Hof

Maandag 21 april / 2de Paasdag

Van 13.00 tot 16.00 uur kan op eigen gelegenheid, of onder leiding van IVN gidsen in de hof worden gewandeld. Daarbij zal speciale aandacht worden gegeven aan de Stinzenplanten.

Om de 10 à 15 minuten zal er een gids met een groepje van maximaal 10 belangstellenden een rondwandeling maken. Tevens bestaat de mogelijkheid een dialezing bij te wonen. De aanvangstijden zullen ter plaatse worden aangegeven.

Ingang Thijsse's Hof: Mollaan (achter het pannenkoekenhuisje), Bloemendaal.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dick Saher, 023 5370024.

Nachtegalenexcursie, Kennemerduinen

Zaterdag 26 april

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 20.00 uur, ingang Koevlak, Zeeweg, Overveen.

Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker meenemen.

Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Nachtegalentocht, Duin en Kruidberg/Kennemerduinen

Zondag 4 mei

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Wandeltocht van de binnenduinrand naar zee en weer terug.

Onderweg wordt gekeken en geluisterd naar vogels van diverse duinlandschappen en de vogeltrek over zee.

De tocht wordt onderbroken voor een lunchpauze in restaurant Parnassia.

Vertrek: 04.30 's nachts, vanaf NS-station Santpoort-Noord aan de Santpoortse Dreef.

De tocht duurt tot ongeveer einde middag/begin avond.

Toegangskaart verplicht. Kijker en eventueel extra eten/drinken meenemen. Denk om warme kleding.

Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119. Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder

Zondag 11 mei

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, info-paneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem.

Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Ans Pauw, 023 5420513.

Dit programma en uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is ook terug te vinden op onze website: www.ivn.myweb.nl